UNIV. BIBLIOTH.
* 1867 *
HELSINGFORS

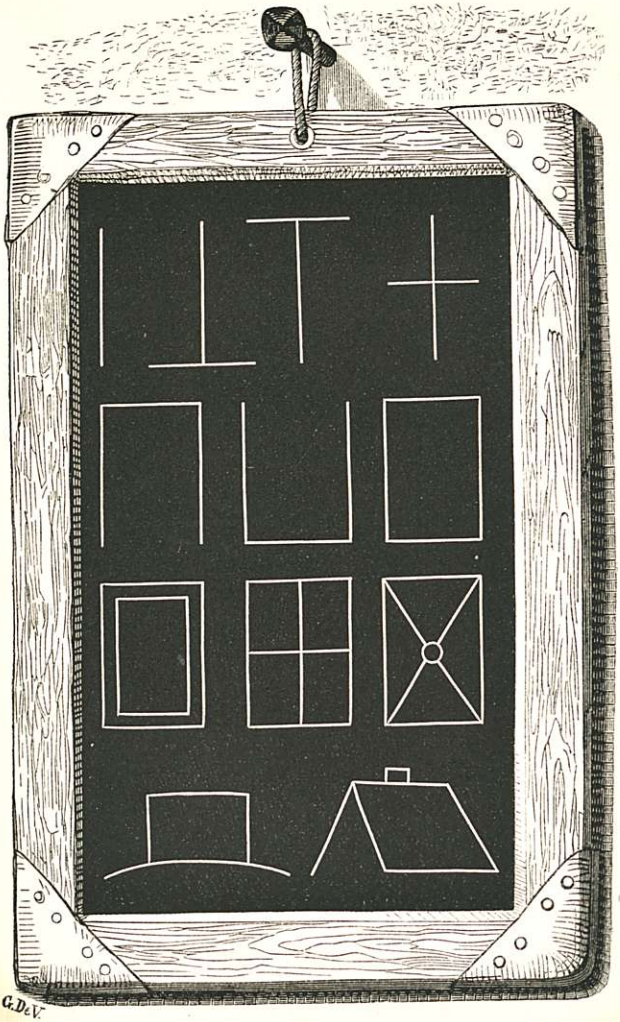
G.De V.

Ny Elementar- eller Abc-Bok

enligt rit-, skrif- och läsmetoderna

i förening med åskådningsundervisning,

förstånds- och talöfningar

af

J. O. I. RANCKEN och C. W. RANCKEN.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI, 1867

Till Lärarinnor och Lärare.

Åt allmänheten öfverlemnas här det första i vårt land gjorda försök till en abcbok enligt annan metod än den vanliga stafningsmetoden. Det är öfverflödigt, att framhålla den sistnämndas olägenheter i jemförelse med åtskilliga andra nya metoder. Den, som till fördel för ljudmetoden vill bilda sig en öfvertygelse härom, hänvisas till Svedboms "Om de olika sätten att lära barn läsa", samt angående äfven andra metoder till en af utg. framlagd uppsats i Åbo Underrättelser 1860 "Om metoden för den första undervisningen i läsande"*), i hvilken han vid frågan om skrifläsemetod yttrar sig till förmån för en utvidgning af denna och hoppas, att få lägga hand vid en sådan. Det är detta påpekade försök som nu erbjudes. Enär dock den metod, för hvilken utg. tror sig böra hysa största förkärlek, förutsätter insigter, som ännu icke allmänt påträffas hos hvarje abc-lärare i vårt land, samt andra nyare metoder dels kunna vinna större sympati hos andra, dels (såsom ljudmetoden) redan äro väl beprövade af flera ibland oss, har utg. velat ställa sin lärobok så, att den kan begagnas efter flera metoder. Hufvudsaken är dock, att barnen vänjas vid att med uppmärksamhet betrakta de föremål, som framställas till deras åskådande af dem bilda sig föreställningar och begrepp samt lära sig att uttrycka dessa; derjemte inhemta de vanliga sätten att utom det muntliga meddelandet förstå andra och göra sig af dem förstådda (läsa och

*) Äfven särskildt tillgänglig såsom öfvertryck.

skrifva). Det kommer härvid icke så mycket an på *huru snart* de lära, utan *huru väl*, med hvilket, äfven fortfarande, intresse, med hvilken grundlighet m. m.

Såsom förberedelser för undervisningen i läsning vill utg. påpeka s. k. åskådnings-, förstånds- och taläfningar med barnen. Hvarje förståndig och kärleksfull uppfostrare använder sådana — om ock omedvetet — mera eller mindre, då han eller hon talar med barnet, och alltid måste taga ämnen ur området för dess uppfattning. Jag vill ej rekommendera något, som i ovana händer skulle urarta till en andefattig metodisk dressur, vill derföre ej här framställa en åskådningslära, noggrannt reglementerande ordningsföljden af öfningarna t. o. m. för inhemtande af modersmålets språk- och satslära; sådant *kan* vara föremålet för sträfvanden på ett högre utvecklingsstadium för barnen, än det här ifrågavarande, der det söker att utveckla dem före och under den tid, de skola lära läsa. Jag vill ej söka gå en fullständig och metodiskt utarbetad handledning för lärare, hvilken snart torde offentliggöras, i förväg, utan inskränker mig derför till det oundgängligaste, i det jag vill blott i någon ordningsföljd uppräkna ämnen, bland hvilka uppfostrarne kunna välja till samtalsöfningar med sina lärjungar hvad för hvar och en finnes lämpligt, utvidgande med annat, som är bekant eller med lätthet kan göras kändt, omvexlande efter behof med: uppvisande, undersökande, frågande, beskrifvande o. s. v. Det pedagogiska förfarandet vid undervisnings bibringande, lämpadt efter elevens individualitet, måste jag förutsätta såsom något så när bekant. Som exempel må vi taga ett *bord*. Läraren visar ett sådant, frågar hvad det är; pekar på dess delar: fötter, skifva m. m. frågande deras namn; frågar hvaraf det är gjordt (om barnet ej eger sådan kännedom om ämnen, som här behöfves, meddelas genom kända exempel, helst med åskådning, det för tillfället nödigaste), likaså om dess och dess delars begagnande, färg, form, likhet, storlek, hårdhet m. m, allt efter som dessa förhållanden med

afseende å lärjungens vunna utveckling kunna komma i fråga och söker vänja barnet att språkriktigt och fullständigt uttrycka sin föreställning. Se vidare uppsatsen här nedan sid. XIII.

En ytterligare och omedelbarare förberedelse till läsning är begagnandet af ljudmetod utan bok. Detta kan ske så, att läraren väljer ett för lärjungen bekant, kort (helst enstafvigt, t. o. m. af *ett* ljud bestående) ord, i hvilket ljud och tecken (bokstäfver) motsvara hvarandra, d. v. s. hvarje bokstaf uttalas med sitt egentliga ljud, uttalar det långsamt, så att hvarje ljud tillräckligt tydligt och länge höres för att af eleven urskiljas (att här sätta särdeles vigt på de olika talorganernas verksamhet är onödigt, ja olämpligt). Läraren tar exempelvis ordet *ö*, i fall lärjungen något så när vet hvad en ö är, frågar: hvad hörs, huru ljuder (låter) det, då jag säger **ȫ**? Lärjungen kan ej ha svårt att svara härpå. Derefter kunna i korthet erinringar om hvad en ö är komma i fråga, alltså förstånds- och talöfningar äfven här ej uraktlåtas. Lär.: hvad hörs först, när jag säger **īs̄**? eleven: **ī**; lär.: hvad sist? eleven: **s̄** (ssss); hvad är *is?* — På samma sätt namnordet *så*. Men jag bör icke allenast upplösa orden i deras enkla ljud, utan ock af enkla ljud sammansätta ord, som äro kända och just derföre kunna ega lärjungens intresse, ingalunda meningslösa stafvelser såsom ra, re, ri, o. s. v.; derföre, när jag t. ex. ur *så* fått ljuden **s̄**, **ā**, kan jag fråga: hvad blir det, om jag först säger **ā** och straxt derefter **sss**: *ås;* vet du hvad ås är? Jag går derefter småningom till längre och derföre svårare ljudförbindningar, undviker dock ännu, så länge en hop andra oundvikliga svårigheter förekomma, gerna dubbla konsonanter och sådana ljud, som i skrift ej alltid betecknas med samma bokstaf. Konsonanternas vanliga namn nämnas icke, för att ej förvilla, ty barnet, som älskar sanning, har svårt att förstå, att af *hå, a, kå, a* ej skall bli *håakåa,* utan *haka,* o. dyl.; man säger således icke *be, äff, hå,* utan b', f', h', så att man låter konsonantljudet utan

någon vokal framför eller efter höras. Detta gör i synnerhet i ord ingen eller ringa svårighet. Lätt lära sig på sådant sätt barnen både uppläsa och sammanlägga ord med flera sammanstötande konsonanter och bestående af flera stafvelser, ty ingen stafning, icke ens vid början af läsning i bok, kommer i fråga. Sedan barnet har vana i dessa öfningar (ljudande, på tyska "lautiren"), lär man det (om man vill följa blott ljudmetoden) de skriftliga eller tryckta tecknen för hvarje ljud (lösa bokstäfver äro här mycket på sin plats), allt med iakttagande af regeln: från det lättare till det svårare, från det enkla till det sammansatta.

Så lär man småningom teckning af dubbla konsonantljud, när en eller flera bokstäfver beteckna det eller det enkla eller sammansatta ljudet, när ett visst ljud betecknas på det ena eller på det andra sättet. Den konventionella, osystematiska alfabetiska ordningen och de vanliga bokstafsnamnen läras efteråt för andra ändamål, ej för vårt ändamål för tillfället, nemligen det att lära läsa.

Att mycket vinnlägga sig om rekommenderande af ljudmetoden, naturligtvis förståndigt använd, framför den vanligen på ett otjenligt sätt begagnade stafningsmetoden, torde med afseende å de insigtsfullare i vårt land vara öfverflödigt, då t. ex. i Österbotten, der utg. tror sig först gifvit anledning till dess begagnande, densamma genom hans medutgifvarinnas exempel och undervisning tyckes hafva på flera orter ledt till goda resultater. Den är också genom Svedboms anvisning i Norden redan mera känd än andra, efter utgifvarens förmenande, ännu fördelaktigare metoder. Dock, då utg. 1856 i Sverige förfrågade sig om dess användning der, visste man blott, att den i Stockholm försökts i någon enskild af fruntimmer ledd barnskola på föranledande af Svedbom; i de offentliga läroverken hade man ej vågat derpå, emedan man, i synnerhet med afseende å alltför fåtaliga lärare ej ville afvisa hemmens medverkande understöd och detta hade blifvit för nämnda läroämne nödigt, emedan hemmen ej kände metoden.

En svårighet, som såväl denna som ock andra nyare bättre metoder för Svenskan*), ha att bekämpa, är den nästan fullkomliga saknaden af innanläsningsböcker för dem, som lära sig efter sagde metoder, ty allt det godtyckliga och vacklande i beteckning af ljud, (ortografi) bör eleven icke få på en gång för sig, utan småningom, hvilket gör den till innehållet eljest bästa bok till olämplig, så snart icke det för dessa metoder ändamålsenliga systemet vid dess sammansättande är observeradt. Det är denna brist, som läsöfningarna, i synnerhet de små berättelserna af utgifvarinnan, äro ämnade att afhjelpa. Så obetydliga de än kunna synas, äro de likväl icke några ögonblicks verk. Läraren har att i dem gifva akt på och undervisa om de gradvis framträdande ortografiska oegentligligheterna. Ville han redan nu fästa uppmärksamhet vid elementerna af sats- och formlära, något hvartill han dock ingalunda uppmanas, torde han i öfningarne kunna uppsöka material derför. Dessa berättande läsöfningar göra för öfrigt blott anspråk på att röra sig inom ett för barnen bekant område, bekant, antingen genom föregående åskådnings- och förståndsöfningar, eller lätt bekantgjordt under läsningen, genom dylika, ty intet oförstådt ord böra barnen någonsin läsa, för att ej vänja sig vid tanklöshet, som sedan är så svår att utrota. Att de små berättelserna förråda en inskränkt verld, inskränktare än många barns, är en följd deraf, att de uppvext under händerna på en moder uti just hennes individuella, lokala och sociala barnverld och uti ingen annans; de äro ock ämnade att kompletteras, utvidgas och efterföljas af sådana böcker som t. ex. *Topelii Naturens Bok och Berlins Läsebok i Naturläran.*

Afsigten med förevarande skrift är att utgöra en anvisning till begagnande af bättre metoder vid den första undervisningen i läsning. Den vill derföre lemna

---

*) För Finnar gör deras språks företräde i detta afseende dylika bättre metoders införande och användande ännu lättare.

material, som kan begagnas för flera af dessa, icke blott för ljudmetoden, utan hellre för metoder, som utg. anser vida ändamålsenligare än den, ehuru han icke eger samma egna erfarenhet af dem, som af ljudmetoden. Så önskade han helst rekommendera den förenade rit-, skrif-, läsmetoden i förening med åskådningsundervisning, förstånds- och talöfningar. Man bör icke låta skrämma sig af det mångahanda i titeln. Det är icke meningen att alstra ett virrvar, men icke heller någon ensidighet. Det mångahanda är för den harmoniska utvecklingens skull; virrvarret undvikes genom sättet att lära, som icke afser något fjesk, men en säker insigt, samt sjelfständighet och intresse för vidare utveckling. Då här således talas om ritning, så gäller frågan endast det allra mest elementära; en handfärdighet, der ritning och skrifning mötas. Bristande skrifkunnighet borde icke mera alltför länge, ens i de lägre samhällsklasserna, göra ett hinder, i synnerhet som sjelfva metodens användande befordrar skriffärdigheten hos den undervisande och gör hans insigt deri mera till hans egen tillhörighet, än den, tanklöst och mekaniskt begagnad, var. Dessutom kan den, som ännu hyser tvifvelsmål, bortlemna ritningen och följa den simplare skrif-läsmetoden; hyser han misstroende för den, bortlemne han likaså skrifningen, eller inläre den sedan läsningen af skriftecknen är inhemtad, och följe alltså läs-, skrifmetoden. Han kan begagna läroboken, om han t. o. m. öfverhoppar öfningarna med skrifstil.

Utg. vill nu redogöra för ett sätt, huru den omtalta rit-, skrif-, läsmetoden kan tillämpas. Naturligtvis kan den varieras på flera sätt.

Sedan elementära åskådnings-, tanke- och talöfningar förutgått, samt vana i ords upplösande och sammanläggande efter ljudmetod vunnits, väljer läraren ett bekant föremål, som är lätt att teckna och hvars namn är kort, ej gör ortografiska svårigheter, och ytterligare (så vidt alla dessa vilkor låta förena sig) är så beskaffadt, att de vid dess skrifning förekom-

mande bokstäfver till deras form ej heller äro särdeles svåra att utföra (st. 1). Läraren tar t. ex. en *nål*, visar den, frågar hvad det är m. m. (begagnar således åskådnings-, tanke- och talöfningar) och gör en konturteckning af nålen på en för lärjungarna synlig större tafla (eller dylikt) och låter dem försöka, att på griffeltaflor göra efterbildningar. Då detta icke första gången vill lyckas, kan det upprepas några gånger, tills en så passförsva rlig bild framkommer, som man nu kan göra an språkpå, och detta anspråk får ej vara stort. Sedan skrifver han under bilden dess namn med skrifstil (endast ett alfabet läres i sender) och små bokstäfver. Han för nu flera gånger efter hvarandra långsamt pekstickan utmed det skrifna ordets bokstäfver, låter barnen först med ögonen följa, sedan med högra handens pekfinger i luften eftergöra och beskrifva de rörelser (streck upp- och nedåt, böjningar m. m.), som äro nödvändiga för att skrifva ordet *nål*. Rörelserna göras ock efter kommando. Sedan barnen i luften gjort dem med någon färdighet, låter han dem försöka att afteckna skrifbilden på sina taflor, likasom han gjort. Efter några experimenter är detta drägligt utfördt. Han underrättar dem nu derom, att, likasom man vet, när man ser den ritade nålen, att den betecknar det, som kallas och höres *nål*, då man talar; likaså kan man lära sig ett sätt att beteckna en nål, utan att rita den eller tala om den, så att en annan vet, att man dermed menar nål och ingenting annat. Det här sist tecknade betyder på detta sätt nål så, att, när jag ser en sådan beteckning, vet jag, att en nål menas. När jag säger ordet *nål*, hörs det först **n̄**, sedan **å̄**, sist **l̄**. Det som låter **n̄**, har man kommit öfverens att teckna så (jag skiljer bokstäfverna, t. ex. med ett tvärstreck öfver raden, från hvarandra); det som låter **å̄** ser så ut, o. s. v.; och när jag tecknar så, menar jag *nål*, och den som lärt sig detta sätt, förstår hvad jag menar. — Huru låter det? (pekande på t. ex. *n* o. s. v.); huru låter det der och det der

tillsamman? (pekande t. ex. på *å* och *l*); om jag nu tecknar blott *å* och *l'*, huru låter det? hvad menar man med *ål?* hvad är *ål?* eller om jag tecknar **ī**, **ā**, **n̄**? hvad betyder lån? (om detta ligger inom barnets sfer, likaså: *ån, nå*). Att teckna sålunda, kallas att *skrifva*, och att taga reda på det, som är skrifvet, kallas *läsa*. — Skrifning af bokstäfverna ur minnet utan förskrift, bevisar säkerhet.

Härefter väljer läraren med iakttagande af samma vilkor ett annat ord. För bättre minnes skull och för repetition kan han välja ett sådant, hvari någon eller några redan bekanta bokstäfver ingå. Kan ej föremålet sjelf framvisas och undersökas för att vid teckningen jemföras, så tages en enkel, naturligt tecknad bild t. ex. ur någon bok, såsom abcboken här, att visa och kopiera, eller tecknar läraren utan förebild en enkel, begriplig figur. Man åtnöjer sig till en början med konturerna. För att väcka och bibehålla intresset för sysselsättningen, frågar och berättar läraren om föremålet, utvidgar också på detta sätt mångsidigt barnens vetande och bringar det till mognad. Hvarje genom detta frågosamtal vunnet resultat låter han barnen uttrycka i en efter förhållandena så fullständig och språkriktig sats som möjligt. Språket i skolan, som blir bokens och läsningens, bör i uttal och former närma sig det bildade skrif- och lässpråket, utan att derigenom vilja eller få nedsätta det fullt berättigade talspråk, som barnen höra i sin omgifning, af sina föräldrar och andra, som i skolbildning kunna komma att stå under dem. — Uraktlåt ej meningsaccenten.

Att egentliga rit- och skriföfningar i framtiden ingalunda göras obehöfliga af de elementära tillstymmelserna deri nu redan, förstås af sig sjelft, tvärtom.

Man anför till rekommendation af ofvanbeskrifne metod följande:

1. Barnet lär sig finna och känna alla ljud småningom, utan svårighet och såsom en del af något helt, nemligen ordet; det lär sig att upplösa ordet i och sammansätta det ur dess beståndsdelar.

2. Det lär sig *läsa*.

3. Det lär sig *tala* med sannare uttryck.

4. Det lär *teckna*, *kopiera* (elementärt).

5. Det lär *skrifva* (och med en något utvidgad lärobok: rättskrifning).

6. Det får intresse för läroämnet och för undervisning.

7. Genom förening af läsning, teckning, talande m. m., koncentreras barnets kraft.

8. Förfarandet erbjuder mycken mångfald vid tillämpningen och uttröttar derföre hvarken lärjunge eller lärare.

9. Det kan med obetydliga modifikationer användas öfverallt.

10. Luckor genom barnens frånvaro (om det begagnas i skolklasser med flera elever) o. s. v. blifva mindre kännbara, emedan tillfälle i rikt mått erbjudes, att genom återgående till redan genomgångna ord fylla sådana.

11. Barnet rör sig fritt, det bildar sig mer genom egen verksamhet; förfarandet uppfostrar till större sjelfverksamhet och sjelfständighet.

12. Åskådning är grundvalen för det hela; derigenom ökas intresset; sinnena skärpas.

13. Förfarandet är naturligt, emedan det afser föremålets natur och barnets individualitet.

14. Det ger åt hemmet tillfälle att medverka, utan att förstöra (t. ex. när små gåtor, berättelser, minnesvers och dylikt mera tillkommer); hemmet kan sålunda vinnas för medverkan till uppnående af undervisningens ändamål.

15. Detta förfarande skall, ändamålsenligt användt, göra barnet i ordets dubbla mening *läraktigt*, och just detta, att skänka lust för och förmåga till att vidare lära, är en sak af allra största vigt.

Enligt antydda metoder behöfver undervisningen i läsning ej börjas så tidigt som ofta nu är fallet. Den går säkrare, då den vidtar något senare, när elevernas fysiska utveckling är mera stadgad samt deras

psykiska utveckling, genom åskådnings- och förstånds-öfningar vida längre hunnen än vanligt, afger en god grundval för vidare påbyggnad.

Efter den föreslagna rit-, skrifläsmetoden börjas i läroboken med stycket 1, och fortsättes boken igenom, naturligtvis med förbigående af allt sådant, som läraren anser öfver sina elevers fattning eller eljest icke lämpligt för dem, ty ehuru också valet af öfningar kunnat vara mycket lyckligare, så är det likväl omöjligt att välja något, som vore det absolut lämpligaste för alla elever. Af läraren beror det mesta; han kan äfven med en sämre metod åstadkomma goda resultater. Teckningarne i boken kunna för en i teckning ovan lärare ersätta teckningarne inför eleverna på tafla.

De, som vilja bortlemna ritningen, men dock lära skrifning före eller jemte läsning, torde helst begynna med st. 2, der man sökt förena följande fordringar: att orden skola vara begripliga, korta, betecknade med ljudens egentliga tecken, och att bland dessa sistnämnda de lättare skrifna förekomma först. För föreningen af flera fordringar är det klart, att den ena eller andra fått lof att maka åt sig vida mer än om endast en enda afsetts. Omkastning af ordens ordningsföljd låter sig verkställas allt efter som hvar och en uppskattar bokstäfvernas lätthet att låta forma sig af barnet.

De, som tills vidare vilja åsidosätta både teckning och skrifning kunna börja från stycket 3, och inlära hvilken stil som behagas, men öfva endast en, tills försvarlig färdighet i dess läsande är vunnen. Såväl i styckena 1, som 2 och 3 hvart för sig förekomma alla bokstäfver i lilla alfabetet.

Att i några följande af de fem första styckena en mängd ord upprepas, som förekommit förut, har ej skett blott af slump.

Styckena 9 och 10, som kunde ge anledning till användande af rättskrifnings- och rättstafningsreglor, kunna första gången förbigås, om några ord äro för bar-

nen obekanta. Såsom häntydning på afvikande ljudteckning må de förr användas, men såsom ortografisk anvisning kanske först, sedan god vana i läsning vunnits, eller ock alldeles icke.

Om skrifstilen, ehuru naturlig, åsidosättes, för att först inlära tryckstil, så kan hela stora alfabetet inhemtas först i st. 20.

Styckena 12—15 böra ej missbrukas till förtidigt inlärande af språk- och satslära; de lemna i och för sig ett allt för ofullständigt material till sådan undervisning.

Den, som fruktar användande af ord utan sammanhang, äfven om de af barnet förstås, eller ock af strödda meningar, måste från de första öfningarna hoppa till st. 16, derifrån de små berättelserna vidtaga.

De små poetiska styckena, satta så att versradernas början icke är betecknad, innesluta ock det hufvudsakliga syfte att fästa uppmärksamheten vid en naturligare och sannare läsning af vers; nemligen så, att i första rummet innehållet afses mera, än i den vanliga sjungande läsningen, som framhåller takt och meter samt med förbiseende af tankens uttryck likformigt gungar fram hela stycket igenom, dettas färg må sedan på olika ställen vara aldrig så himmelsvidt olika. Kanske sättet att lära läsa tanklöst skapat det t. o. m. hos eljest kunskapsrika personer hos oss allmänna bruket att vid läsning af vers iakttaga endast meter och rytm, ej mening, och likväl har man att observera både tonvigt, stafvelsernas längd och korthet samt röstens höjning och tonstyrka. Med den tänkande läsningen bör ock förmåga vinnas att ge tanken ett ljudligt uttryck. Så snart de rent mekaniska svårigheterna vid innanläsning äro öfvervunna, bör också redan i prosa rätt betoning bli en hufvudsak och utgöra bevis på rätt uppfattning af det lästa. Skanderandet af en god vers stöter hvarken accentens eller qvantitetens fordringar, då deremot en dålig vers ej tillåter att läsa alla ord så, som de talas. Man behöfver ej frukta, att genom ett förståndigt, så att säga prosaiskt, sätt att läsa, versen skall förlora sin

poetiska skönhet; formskönheten blickar nog fram ändå, förädlad genom det vexlande innehållets äfvenså vexlande uttryck. Poesien fordrar, äfven den, klar, ej oredig uppfattning. Vers utförd i sång är ej detsamma som vers utförd i deklamation. Dock, härom ej mera denna gång.

De tre sista berättelserna äro lån ur Siljeströms "Läsebok vid de första innanläsnings-öfningarne." Den och ett par abcböcker äro det enda utg. sett af annan läsemetods tillämpning för svenskt språk än den af mer eller mindre modifierad bokstafningsmetod. Dock har han dels kännt saknad af mera sammanhängande läsöfningar, dels ansett dem icke nog lättfattliga för flertalet barn och barnlärare hos oss. Särdeles i den förstnämnda finns likväl material till urval efter behof. Topelii Naturens bok, i många afseenden förträfflig, innehåller allt för få sådana läsöfningar, som kunna räknas till abcboken; den har redan på första sidan nog abstrakta saker för barn, som, enligt hvad fallet ännu är i vårt land, vid början af läsning hvarken nått en nog mogen ålder för sådana ämnen, ej heller tillräckligt förberedts genom föregående förståndsöfningar.

Den egna erfarenhetens vittnesbörd har denna skrift i alla delar ännu icke hunnit förvärfva till sin rekommendation. De för den goda saken intresserade, som icke anse arbetet oförbätterligt, skulle göra utg. en fägnande tjenst, genom att meddela alla de anmärkningar, de i synnerhet vid praktiserandet funnit anledning att göra. Litteratur har just icke alldeles saknats att rådfråga, men olika åsigters förmedling har derföre ofta blifvit svår. De tyska "fiblernas" stoff till läsöfningar har ej blifvit tillgodogjordt, dels för svårigheterna dervid, dels för att icke genom umbärlig vidlyftighet fördyra boken.

Med välönskningar för framgången af nyare och bättre innanläsnings lärometoder och för efterföljares ändamålsenligare arbeten sändes detta att söka verka hvad det kan.

J. O. I. R.

Om åskådningsundervisning.

(Från Tyskan.)

Vid åskådningsundervisningen sysselsätter man sig först med de föremål, som vid densamma kunna åskådas, med flera sinnen undersökas: ses, beröras o. s. v.. Man ger dervid namn på en sak och tvärtom: låter barnet söka ett föremål till ett gifvet namn. Barnet måste göra sina iakttagelser med eftertanke och minne. Det måste lära känna de enklaste förhållanden mellan föremål, mellan det hela och dess delar; ental och flertal; likhet, olikhet o. s. v. Härtill behöfver det ofta hemta material ur minnet, det vill säga: uppsöka föremålen der. På dessa medelbara åskådningar få till en början inga stora anspråk ställas, innan aktgifvandet och eftertanken att samla material på förhand blifvit riktade på dem. Uppmärksamt aktgifvande, sinnenas skärpande samt förmåga att sammanställa och jemföra grundlägges härigenom. Från det handgripliga, det sinnliga skall man utgå och komma till det osinnliga. Ju längre man går till det medelbara, desto mångfaldigare blifva förhållandena att öfvertänka och uttrycka i tal. Icke blott storlek, gestalt, färg, hårdhet, löshet (smak, lukt) mängd, likhet, olikhet, tyngd o. d., utan äfven ursprung, orsak, följd, verkan, användning, nytta, skada, ja t. o. m. sedlig betydelse komma i fråga, och naturligtvis dragas alla språkformer småningom inom kretsen af ett sådant undervisande samtal. Ur individen (den enskilde) utvecklas begreppet om arten; ur det konkreta (sinnliga)

utvecklas det abstrakta (osinnliga). Just derföre, att vid åskådningsundervisningen inga bestämda reglor för hvarje fall göra valet och ordningsföljden lika, emedan den beror af lärjungens alla omständigheter, så kan den väl tjena i allmänhet som förståndsutvecklande; den blir en själsgymnastik, som får sitt material icke ur skolan, utan ur naturen. Läraren eger den största frihet, att rätta sig efter barnens behof och lust. Han är icke bunden af de vetandets grenar, som framdeles skola uppvexa ur det nu lagda fröet, han behöfver således icke nödvändigt sammanställa för sig allt dithörande, t. ex. allt geografiskt, allt botaniskt, zoologiskt, ej heller ålägges honom någon fordran på en nödvändig fullständighet. Han har i allting ännu en fullständigande och ordnande kurs efter sig. Han bör blott välja representanter af allt för barnet åskådligt, på det att dessa må lemna måttstock och anknytningspunkter för det, som framdeles skall inhemtas, och på det att tänkandet och talandet uti ingen riktning må bli utan förberedande öfning. Åskådningsundervisningen såsom en allmän förberedelse för den mer ordnade, vetenskapliga undervisningen afser iakttagelseförmågans skärpande, bringande af allt åskådadt till tydligt medvetande, begreppens naturenliga utveckling om bildföreställningarna, vana att tänka öfver det, som omger en; erhållande af måttstock för det icke-åskådliga; riktande af föreställnings- och ordförrådet; öfning i omdöme och uttryck. Till följd af denna omfattning i ändamålet låter det påstående försvara sig, att jemte åskådningsundervisningen till en början alldeles ingen annan undervisning behöfver ega rum; litet sednare blott den i skrifning, läsning, räkning och biblisk historia. Början till alla realkunskaper, språket, t. o. m. religionsundervisningen innehålles i åskådningsundervisningen.

Undervisningssättet varierar efter omständigheterna. Intresset, som läraren kan väcka och underhålla, är ett bevis på ändamålsenligheten af hans och de uppfostrandes sätt, samt tillika en borgen för möj-

liga resultater, hvilka icke böra framkallas till brådmognad. Hos högst litet utvecklade elever säger läraren förut, de små säga efter (enskildt och stundom i korus, om de äro flera på en gång). Katekiserande (förhörande) misslyckas ännu af brist på föreställningar och förmåga att uttrycka sig hos eleverna. Uteslutande föredrag är olämpligt, om det ock utsträcktes till blott några minuter; visserligen skall man föredraga, men blott en enda sats eller mening, sedan straxt examinera och inöfva, derjemte åter förevisa, så att åskådningen fullständigas och inpreglas. Vid repetitionerna utvidgar man beständigt de för handen varande föreställningarna. Längre fram behöfs icke så stor omvexling i läroformer; man kan också nu räkna på, att barnet sjelf har observerat mycket. Likväl bör man icke förutsätta för mycket, men också icke allt för litet, ty om man uppehåller sig länge med att förklara för barnet, hvad det längesedan sett och uppfattat och nu mera knappt ger akt på, så faller aktningen och intresset för undervisningen. Frågbegäret, som här gerna bör tålas, får ej urarta till sjelfsvåldig lek och näsvishet. — Här nedan exempelvis såsom anvisning till material.

På det allra lägsta stadiet förekomma lätt undersökta föremål från närmaste omgifning, såsom: vagga, säng, stol, bord, skåp, hylla, fat, dyna, täcke, panna, kopp m. m.; knif, sax, nyckel, penningslant, (metall, äfven som representant af klang), käpp, huggkubb (representant af trädvirke), sten, tegelsten, blommor (öfverhufvud), frukt, rot, blad (i allmänhet), frö (säd), linne, ylle, bomullstyg, tråd, band, läder, pelsverk, korn, talgljus, fjäder, bröd, husgeråd och redskap af hvarjehanda slag, m. m.

Derpå följer en mera utvidgad undersökning och utläggning af föremålen (utan att dock ingå på föga kända tekniska termer) i förut uppgifna afseenden, såsom till form, storlek, färg, ämne. (Ental, flertal; räkning t. ex. till tio på föremål, kulor o. d.). Geometriska begrepp och sådana enskildheter, som bar-

net icke påträffar i det dagliga språket, höra ännu icke hit.

Föräldrarna, barnet; lärare, lärjungen; deras verksamhet.

Delarne af menniskokroppen (så vidt de utan oanständigt blottande kunna ses eller uppfattas) dock hör det inre icke hit. Menniskans olika sysselsättningar; "hvarje menniska har o. s. v., hvarje menniska kan o. s. v., några menniskor hafva o. s. v.". Gammal, ung; stor, liten; stark, svag. De fem sinnena, rörelse, röst.

Djuret, jemfördt med menniskan. Man väljer ett fullkomligare djur, med tydligare motsvarigheter, såsom ett sådant däggdjur, som lätt kan fås till åskådning: en hund, katt, häst, ko, får, ekorre eller ock någon fogel. Jemförelse lem för lem, verksamhet för verksamhet.

Näring, vanlig, utomordentlig, nyttig, skadlig; hvarifrån? hvartill? huru tillredd? missbruk af föda, allt för mycket, i otid, eller eljest orätt.

Kläder: för barn, fullvexta; jemförelse med djurens beklädnad. Hvarföre och huru? tvätt, ordning, renlighet. Rikedom och fattigdom (intetdera något moraliskt lyte).

Boning, arbetsrum, sängkammare, kök, skafferi, källare, visthus. Ändamålet med hvarje, deras inredning, husgeråd, vård, ljus, eldning, omtanke för framtiden. Hvem har byggt, hvem skall bebo huset? djurens boningar.

Familjen. Fader, moder, syskon, husfolk. Hvad gör den ena åt den andra? Olika sysselsättningar; ömsesidig vård, sjukdomar. Hvad är en hvar skyldig den andre?

Djur uti huset. Hund, katt, hornboskap, häst, får, get, svin, råtta, gås, anka, höns, dufva, sparf, svala m. m., fluga, mygga o. s. v. Beskrifning till gestalt, storlek, färg, beklädnad, lemmar, läte, rörelse, sysselsättning, näring, nytta, skada, o. s. v. Jemförelse sinsemellan. Då naturföremål saknas, framvisas

afbildningar af dem. Berättelser om djur inflickas. Det orätta i djurplågeri inskärpes.

Husets omgifning: gårdsplan, lada, stall, trädgård; hvad i dem finnes och sker; huru der skall vara. "När arbetar man der?" den flitige berömmes.

Stad eller landställe. Gata, väg, grannskap; enskilda, allmänna byggnader. (Ett samhälles sammansättning, olikhet i dess medlemmars yrken, också till det yttre, om det redan kan uppfattas; när hvar och en gör sitt, har det hela trefnad.) — Menniskornas sysselsättningar: landtmannen på hvarje årstid, hans verktyg, arbetssätt. Handtverkarens, köpmannens, sjömannens, fiskarens, jägarens o. s. v. Hvar och en skall arbeta; den ene behöfver den andre. — Hemmets närmaste omgifning; odlad jord, trädgård, åker, äng; vägar. Verksamhet på dem, olika utseende på olika årstider, stängsel, rå; skog: träd till virke, bränsle; vilda djur, sångfoglar, jagtdjur, jägare, skogsvårdare; skogsförstöringens svåra ersättande, derför sparsamhet. — Jemförelse mellan stad och land, det gemensamma, det särskiljande. Olika vägar, stenläggning, broar. Afstånd och riktning, efter bekanta punkter (ännu ej väderstreck). — Berg, dal, slätt. Huru de visa sig för ögat? huru der är? olikheter: backe, klippa, brådjup, hålväg, pass, grotta, stenbrott, bergverk o. s. v. — Vattensamlingar: källa, dike, bäck, flod, sjö, haf. Hurudana de äro, huru de uppkomma, öfverfaras, nyttjas? hvad i dem finnes? fördelar, olägenheter, faror?

Djur. Tama och vilda. Jemförelse, om möjligt, af klasser, ordningar, slägten och arter; för hvarje ett exempel, t. ex. katt och hare; dufva och korp; groda, ödla; gädda, lake; fjäril, myra; daggmask, snäcka; deras lefnadsförhållanden. Exemplar, afbildningar och i nödfall hänvisning till minnet, hvarefter beskrifves. Skarpare afsöndrande än förut vid husdjuren, noggrannare framhållande af de allmänna karaktererna. Gud sörjer för alla sina skapade varelser.

Vexter. Träd efter deras förändringar under året och deras lif. Representanter af arterna, jemförda

sinsemellan, blad och andra delar till förevisande, små vexter framvisas hela, så att hvarje elev kan ha sitt exemplar. Rönn och gran; al och vinbär; kål och bönor; lök och dill; råg och säf; mossa och svamp, eller dylikt; säd, potates och andra kulturvexter till lif och användande utförligt. Gud låter plantorna växa; menniskan skall sköta dem till sin nytta.

Mineralier. De nyttigare, metallerna, åtskiljas bäst genom jemförelse. Stenar, metaller, salt, kalk, sand, krita, ler, dy. Sättet för erhållande, användning; jern, så nödvändigt till verktyg.

Verldsrymden (himmeln). Sol, måne, stjernor. Stället för deras upp- och nedgång. Väderstreck. Skugga, längsta, kortaste; dygnets tider. Solljus, skymning, konstgjord belysning; försigtighet för ögonen. Månskiften, vecka, månad, morgon-, aftonstjerna. Oräkneliga stjernor, Guds skapelse. — Väderlek: moln, dimma, rimfrost, is, regn, tö, hagel, åska. Hvem gör vädret? kan man förutsäga det? hurudant väder önskar hvar och en? Olikhet efter årstider, i dalarna, på bergen.

Tid. Ur såsom tidmätare; solen likaledes. Det borgerliga dygnet af ständigt lika längd; dag och natt af vexlande. Vecka, månad; året upplöst i dygn (om barnet verkligen skulle ej blott kunna räkna till 365, utan ha öfversigt af talen ända dit, eljest t. ex. i årstider). Göromålsfördelning efter tiden: uppstigande, sofvande, ätande i rättan tid. Personers ålder. Hvad skedde för ett år sedan? för två o. s. v.? För huru många år sedan blef Frälsaren född? — Olika dagar: söcknedag, söndag, helg- och festdagar: jul, påsk, pingst o. s. v., deras egendomligheter, firande, nöjen, betydelse (så vidt den redan kan förklaras för barnen), gudstjenst; bibliska berättelser inflickas.

Menniskoverk: större byggnader närmare betraktade: kyrka, torn, brygga, skepp, qvarn, fabriker, bergverk o. s. v. i naturen eller trogna afbildningar. När menniskor tänka och äro flitiga, så kunna de ut-

föra stora ting. Förfädrens minnen i byggnader, odlingar, planteringar. — Fabriker eller, i saknad af sådana, sammansatta handtverk. Hvad tillverkas? hvaraf? hvarigenom? till hvad ändamål? Hvad arbetar der hvar och en med händer, med verktyg, maskiner? Arbetarnes lön, fabriksegarens vinst. Om den sednare icke kan betala? — Penningar, skilda slag, värde, räkning. Mynt hvaraf? hvem låter prägla? (så vidt hithörande kan af barnet förstås). Hvartill tjenar det? Falskt mynt, okloka bedragas, elaka bedraga. — Mått och vigt; verklig åskådning och jemförelse; mätande, vägande, värderande. — Handel. Hvem säljer? hvem köper? I bodar, hus, på torg, deras inrättning. Pris på åtskilliga varor. Hvarifrån hemtar köpmannen varor? huru transporteras, bevaras de? Af hvilken köpman köper man helst? Har han nytta deraf?

Öfverhet. Barn lyda, föräldrar, lärare befalla; också de fullvexta måste lyda, Hvem? Samfundsstyrelse, regent, skatter, embetsmän, lagar, straff, fängelser, belöningar. Allmänna arbeten, inrättningar, hus, fästningar, vakt, soldater, deras vapen, exercis, kasern, indelning, officerare. Hvartill tjena soldater? Huru måste de uppföra sig mot sina förmän? mot fienderna? Hvarför? Gud är högre än all öfverhet.

Helsa och sjukdom. Olika sjukdomar, orsaker, botemedel, lefnadsordning, läkare, apotek. Hvem kan hjelpa bättre än alla läkare? — Lifvets slut, orsaker; död i hvarje ålder, begrafning, likkista, graf, anförvandters känslor. Hvart kommer själen?

Tillägg till Lärarinnor och Lärare.

Sedan föreliggande arbete nu är färdigt uppsatt, må det tillåtas att bifoga några små upplysningar med afseende å den tillämpning af de för arbetet gällande grundsatser, hvilken vid dess tryckning kunnat genomföras, samt några anvisningar huru det varit önskvärdt att genomföra sagde grundsatser, i fall det legat inom möjlighetens område för tillfället, att disponera en officin, som företrädesvis haft till uppgift tryckningen af dylika, en småaktig noggrannhet fordrande, skrifter. Låtom oss hoppas, att allt, hvad denna gång icke kunnat genomföras till följd af bristande erfarenhet såväl å det ena som det andra hållet, skall kunna ske en annan gång genom samverkan af vunnen erfarenhet från allmänhetens, författarens och förläggarens sida. Nu redan måste vi erkänna det såsom önskvärdt, att man kunnat disponera skrifstil till mycket flera öfningar i början af boken, samt denna stil i synnerhet för de första öfningarne mycket större, d. v. s. likare vanlig förskriftsstil. Likaså hade kursiverna och de derefter närmast använda stilsorterna gerna fått vara gröfre.

Stycket 2 med samma stil som stycket 1 innehåller ord till betydelsen helt litet svårare. Alla stycken ifrån 1 till och med 7 omfatta med ytterst få undantag endast nominer, i synnerhet substantiver och dessa enstafviga utom några i st. 3; st. 6 uteslutande enstafviga substantiver; st. 7 enstafviga adjektiver, allt med föga ändring af stilsort; st. 8 tvåstafviga substantiver, början med användande af skiljetecken, kommata mellan tätt efter hvarandra följande ord (i st. 3 spela kommata mellan de olika stilarne ännu ej samma roll); st. 9 är enformigt till stil derföre, att

det inför er mycket nytt, i fall det begagnas för rättskrifning (jfr de vigtigaste reglorna t. ex. i Almqvists rättstafningslära) och uppmärksamgörande å några enkla grammatikaliska förhållanden; st. 10 har allt samma stil för ett säkert inöfvande af kursiven, som står skrifstilen närmast och i brist på den måst användas; samt såsom nytt, utvecklande moment tillfälle till inlärande af stafningsreglor; 11 gör första början med stora alfabetet till begynnelsebokstäfver, naturligtvis endast af den först inlärda stilen; 12 har enstafviga substantiver i obestämd form af singularis, utan eller med enstafviga adjektiver såsom attribut; st. 13 upptar dertill dylika i bestämd form singularis; 14 omfattar allt fortfarande fåstafviga namnord med attributer af flera slag (genitiv af substantiver, adjektiver, flera slags pronominer); st. 15 substantivernas pluralformer, bestämda och obestämda räkneord, attributer till attributer; allt det uppräknade i satslära och grammatik endast såsom fingervisning för dem, som med insigt i ämnet anse sådant kunna komma i fråga för bättre begåfvade lärjungar. Från stycket 16 göres början med korta, sammanhängande satser, hvilka bilda små berättelser, samt införa andra skiljetecken än komma och punkt; från 17 liknande, men med ombyte till lättare stil, ty stor bokstaf i meningens början användes; st. 20 enstaka ord, bestående af t. o. m. flerstafviga substantiver och med stora alfabetet af kursiv, antiqua och fraktur; från 21 fortsättas de små berättelserna, antiqua-stilen efterträder kursiven; 27 öfvergår till konstigare stil, till fraktur; derefter ännu vexling i stil för åstadkommande af säkerhet, samt sist om hvartannat stora och lilla alfabetet af flera stilsorter; öfversigt af skiljetecknen; åskådliggörande af talförhållandet från 1 till 10 samt de arabiska siffrorna; multiplikationstabell för talen ända till 10; romerska siffror, samt tabell för de fyra räknesätten med hela tal från 1 till 25.

Ny Elementar- eller Abc-Bok

af

J. O. I. RANCKEN och C. W. RANCKEN.

1.

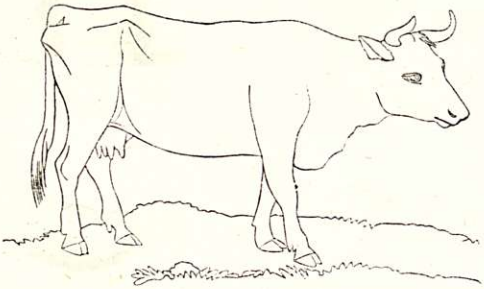

ko

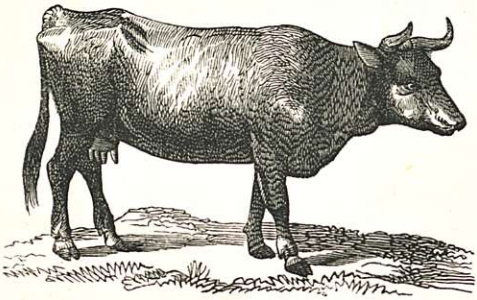

ko

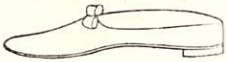

sko

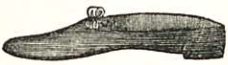

sko

sa

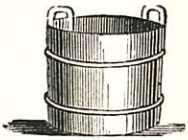

så

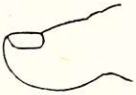

ta

tå

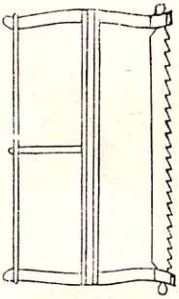

sag

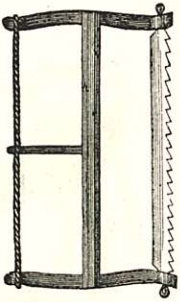

såg

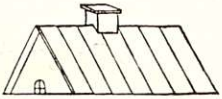

tak

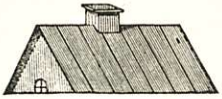

tak

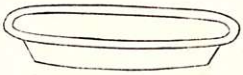

fat

fat

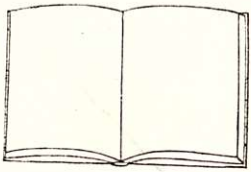

bok

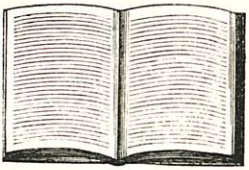

bok

båt

båt

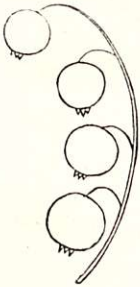

bär

bär

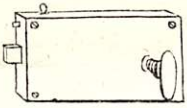

lås

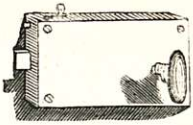

lås

nål

nål

ax

ax

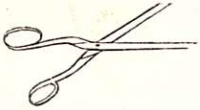

sax

sax

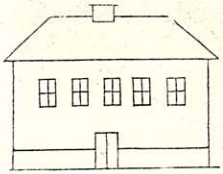

hus

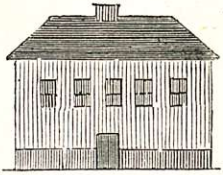

hus

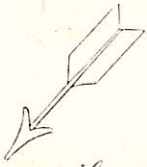

pil

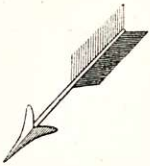

pil

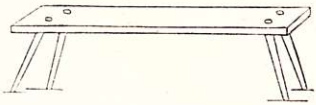

bänk

bänk

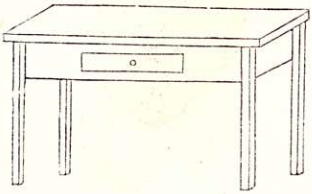

bord

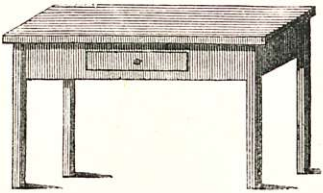

bord

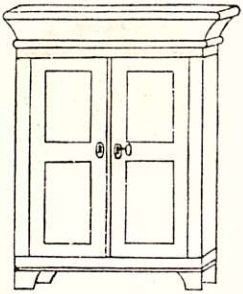

skåp

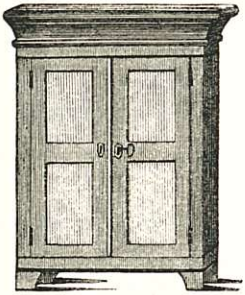

skåp

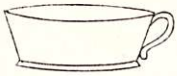

skål

skål

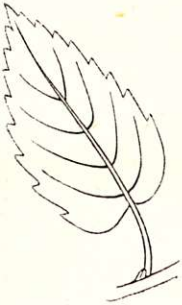

blad

blad

gren

gren

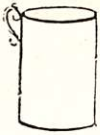

stop

stop

spik

spik

qvast

qvast

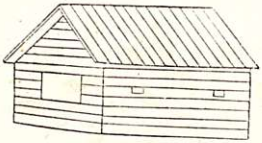

lada

lada

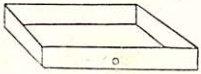

låda

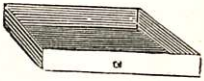

låda

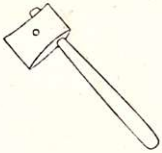

yxa

yxa

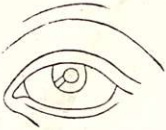

öga

öga

gryta

gryta

vante

vante

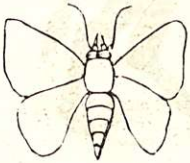

fjäril

fjäril

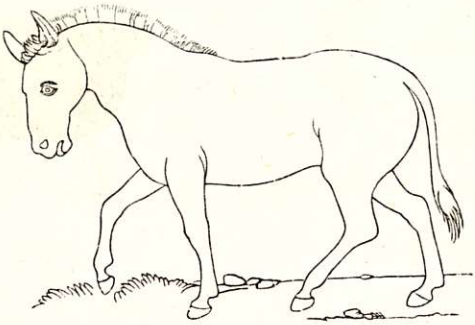

zebra

zebra

2.

il bi bit hit tub ut lut

nu mil mul lin min ny

ty by pil lip pip bo ho

mo pol ö öl tö mö hö

jul ja aj lam tam man

tal lat al bal bäl lät bät

nä tä på ät nät tät dö

död du dal dom det hal

häl häl hot dy hy gul

god lag tag dag gam ro

rop röd rör ram ur rum

bor en len ten ben ej nej

eld ved vig val van var

väl sil såg så sås se sy is

ris ho ok ök lök hök tok

ek fil far fy fat fot fin

får föl ax lax vax sax tax

sex qval qvist qvast qvarn

qvalm cap cur cub credit

critik citron civil säck ock

och zon zefir zink.

3.

ko,	ko,	ko,	ko,
ok,	ok,	ok,	*ok,*
sko,	sko,	*sko,*	sko,
fot,	*fot,*	fot,	fot,
fat,	fat,	fat,	fat,
tak,	tak,	tak,	*tak,*
stop,	stop,	*stop,*	stop,
ost,	*ost,*	ost,	ost,
tå,	tå,	tå,	tå,
så,	så,	så,	*så,*
ås,	ås,	*ås,*	ås,
lås,	*lås,*	lås,	lås,
såla,	såla,	såla,	såla,
gås,	gås,	gås,	*gås,*
sås,	sås,	*sås,*	sås,
får,	*får,*	får,	får,

bok, bok, bok, bok,
bär, bär, bår, *bär,*
häst, håſt, *häst,* häst,
föl, *föl,* föl, föl,
hår, hår, hår, hår,
lök, lök, lok, *lök,*
öra, ora, *öra,* öra,
öga, *öga,* öga, öga,
nål, nål, nål, nål,
nät, nät, nåt, *nät,*
pik, pik, pik, *pik,*
ſpik, *spik,* spik, spik,
mor, mor, mor, mor,
orm, orm, orm, *orm,*
ål, ål, *ål,* ål,
gris, *gris,* gris, gris,

bänk, bänk, bänk, bänk,
stol, stol, stol, *stol,*
bord, bord, *bord,* bord,
båt, *båt,* båt, båt,
ris, ris, ris, ris,
hund, hund, hund, *hund,*
hand, hand, *hand,* hand,
duk, *duk,* duk, duk,
bur, bur, bur, bur,
mur, mur, mur, *mur,*
måne, måne, *måne,* måne,
eld, *eld,* eld, eld,
ved, ved, ved, wed,
fana, fana, fana, *fana,*
vante, wante, *vante,* vante,
piska, *piska,* piska, piska,

vad,	vad,	vad,	wad,
jord,	jord,	jord,	*jord,*
jagt,	jagt,	*jagl,*	jagt,
man,	*man,*	man,	man,
karl,	karl,	karl,	karl,
ax,	ax,	*ax,*	ax,
yxa,	*yxa,*	yxa,	yxa,
nystan,	nystan,	nystan,	nystan,
nystfot,	nystfot,	nystfot,	*nystfot,*
sax,	sax,	*sax,*	sax,
zebra,	*zebra,*	zebra,	zebra,
zitra,	zitra,	zitra,	zitra,
qvist,	qvist,	qwist,	*qvist,*
qvast,	qwast,	*qvast,*	qvast,
qwarn,	*qvarn,*	qvarn,	qvarn.

4.

hö ko ek lek sik ben hök duk hud bit is ris id sil mil ros nos sol mos fot fat rot bo röd tät här nät ro bror far rök ur mor tår klo stor flor bur mur rad sur rar tak jul hus ful blus led sus tid by grus sy yr dyr lat ål kål hål hal lin mat tam öl så sås lås nål får vår svår sot tom våt gråt ät bär på hes sår dyr rop hör söt sök lös lök.

5.

bo sol ko sko sot ost rot not nos ros ö öl lök rök lås så sås ål nål kål hål hår tå tår gås såg råg al mal sal mat mor fat tak vak far får kar fot is ris sik bok båt ben lin bär ved hök duk mur hus bur dag eld lod häl nät ax sax vax lax snö tyg knä bad lek lie bod sol.

6.

stol bord stop tvål gran garn glas snus häst föl träd gräs sten mjöl spik gröt gris spis skål skal skog barn krok bror bröd blad blod jord gård korn stör port.

stol bord stop tvål gran garn glas snus häst föl träd gräs sten mjöl spik gröt gris spis skål skal skog barn krok bror bröd blad blod jord gård korn stör port.

7.

het lat blek röd stor smal god sur tom bred hel hal grön brun mjuk hög låg slät grå hård fin klar dyr rak gul söt svår våt ren fet ny svag klen glad lös seg van varm tam lam klok.

het lat blek röd stor smal god sur tom bred hel hal grön brun mjuk hög låg slät grå hård fin klar dyr rak gul söt svår våt ren fet ny svag klen glad lös seg van varm tam lam klok.

8.

näsa, dyna, släda, yxa, kaka, svala, krona, oxe, myra, bonde, låda, kruka, dosa, fluga, brasa, gata, ria, julträd, vedhög, ekträd, ölost, bräde, tapet.

9.

qvarn, qviga — zenit, zekin, lazaret.

capten, colik, curs, ceremoni, citat, cymbal, clav, cris, mac, cognac.

katt, hatt, tratt, natt, ägg, sill, dill, dörr, vägg, hägg, rönn, lönn, slätt, tapp, tall, lapp, topp, dagg, klabb, klaff, tass, lass, fett, svett, nätt, lätt, mätt, sydd, nytt, hett, rätt, tätt, sött, full, kall, snäll, sann, lack, stack, aj, hem, skam, lem.

fader, moder, syster, broder, usel, händer, mellanmål, kattor, hattar, trattar, nötter, bollar, sillar, dörrar, väggar, häggar, rönnar, lönnar, slätter, lappar, tallar, tuppar, klabbar, tassar, nätta, lätta, sydda, fulla, sanna, koja, lemmar, bulla, matta, råtta, flicka, täcke, backe, hylla, tunna, vagga, bytta, mössa, kappa, panna, mamma, pappa, grädda, gumma, gubbe, penna, trumma, ullgarn, uggla, blomma.

mynt, dans, ärt, ask, orm, hand, band, hund, hals, fisk, bänk, krans, mjölk, salt, mörk, stark, bäsk, frisk, rask, halt, svart, rund.

ung, kung, säng, sång, tång, stångas, ugn, vagn, vagnar.

konung, honing, kol, son, sorl, ordning, lingon, smultron, hallon, stoja, ollon, hopp, kopp, kropp, hoppa, boll, lock, också, rock, docka, klocka.

fånge, stång, trång, spång, påsk, plåster, mått, åtta, åska, ångest.

ärt, ärm, äpple, äng, ättika, ägg — äta, lära, ärende — merla, jern, perla,

kasern, bernsten, lanterna — ejdergås, liten, denna.

get, geting, gevär, gift, gips, gissel, gyttja, gyldene, gädda, gäl, gärdesgård, gödsel, gök, gördel, torg, korg, talg, sälg, jägare, jern, jätte, mjölk, mjöl, oljig, bjällra, fjäll,

bukgjord, gjuteri,

hjerta, hjort, hjul, hjerpe,

ljus, ljum, ljung,

jacka, jord, jul, jungfru,

sparf, graf, räf, haf, bref, sparfven, grafven, räfven — afund, skrifbok, skrifvare, — serviett — eva, gustava, lovisa — hvit, hvalfisk, hvete.

sju, sjö, sjuk — stjerna, stjelk, stjert — sked, skepp, skida, skrifva, skinka, skina, skyffel, skytt, skänk, skärm, skön, skört — skjorta, skjul, skjuts — ässja, ryssja.

tjäder, tjenare, tjur, tjugo — kjol (kjortel) —

kedja, kista, käpp, kött, känga, kägla, jagi, dugtig, flygt, flykt,

man, vän, qvinfolk, han, hon,

katten är röd, skinnet är rödt, porten var sned, planket var snedt, sockret är gnagadt, råttan har gnagat, duken är sydd, bältet är sydt, barnet är ställdt, barnet har ställt boken, huset är bygdt, jag har byggt det.

10.

ha-ka, fjä-ril — lim-pa, plom-mon — bygg-ning, kropps-lig — (pi-ska, ma-sten, a-spar) — lär-ak-tig, gul-ak-tig — katt-svans, mjöl-gröt, skol-flic-ka — ax, köksa, kökstak, laxar.

11.

Ask,	Mask,	Lek,	Mor,	Far,
ask,	*mask,*	*lek,*	*mor,*	*far,*
Nos,	Pall,	Qvarn,	Rygg,	Barn,
nos,	*pall,*	*qvarn,*	*rygg,*	*barn,*
Dag,	Gård,	Hatt,	Korn,	Lapp,
dag,	*gård,*	*hatt,*	*korn,*	*lapp,*

Jord, Is, Ost, Salt, Tyg, Ull,
jord, is, ost, salt, tyg, ull,

Ved, Asp, Ägg, Ört, Ek, Yxa,
ved, asp, ägg, ört, ek, yxa,

Åker, Citron, W, X, Z.
åker, citron, w, x, z.

12.

en bok, en ko, en fet ko, en hund, en ful hund, ett skåp, ett svart skåp, en röd ros, ett högt träd, en grå katt, ett stort fat, en blå duk, ett stort hus, god gröt, tung sten, ren skål, surt bär, snällt barn, mjuk svamp, fin nål, tamt djur, en nätt gris, en lång väg, en grann tupp, en varm dag, ett grönt plank.

13.

den stora salen, den heta maten, den gula osten, det höga tornet, det öppna

fönstret, en god soppa, god gröt, den goda soppan, goda gröten, en röd ros, den röda blomman, röd ros, gröna grenen, den sköna brasan, den låga ladan.

14.

pappas häst, mammas sax, gossens mat, flickans docka, pappas lilla häst, mammas granna sax, fadrens långa fot, modrens runda arm, hennes öra, hans öga, deras hus, hennes sjuka öra, hans bruna öga, deras breda hus, hennes gröna hatt, hans onda hund, min höna, din sko, min friska höna, din våta sko, vår hatt, er pall, vår djupa tratt, er salta sill, mitt kokta får, ditt hårda fläsk, vårt ruttna ägg, ert glada barn, mitt träd, ditt hus, vårt får, ert ägg, denna dörr, detta skrin, denna vackra hägg, detta nya lås, dessa dörrar, dessa båda fönster, dessa raka tallar.

15.

gumma, flickor, gummorna, glada gummor, de stora flickorna, gosse, pojkarna, raska pojkar, de raska gossarna, en rask gosses knif, de flinka gossarnas båt, frukter, böcker, kor, ett frö, tio frön, flera skomakare, många bord, pigans kistor, annas käglor, den bleka maris varma strumpor, barnets armar, den blanka nålens fina spetsar, fogelns glada sånger, de kalla isarnas glänsande snö, en brokig tupp.

16.

tag fram en bok! för hit en stol! kan du läsa? se hit, min vän! en liten flicka läser. det går ju bra. är du redan trött? läs högt, barn! den lilla fogeln sitter i sin bur. den sjunger så vackert. den äter sin mat. den dricker också. den sofver om natten. lilla ungen är död. den

åt för mycket. katten sitter der borta. den har långa klor. den har näsa, ögon och mun. mormor sitter och spinner. garnet skall bli till lärft. lärftet skall väfvas. mamma syr kläder. barnen få nya skor. rif ej din bok! den är helt ny. vik ej ett blad! den blir då ful. den ser osnygg ut. din syster kommer. hon vill lära sig sy. hon har en nål. en lång tråd och ett nystan. hon skall sy åt dockan. den får ny klädning. den blir af siden. dockan ligger i sin vagga. den vill kanske somna. lilla lina syr redan. hon lär sig hastigt. se! sömmen är slut. klädningen är nu färdig. dockan är vaken. den får stiga upp. den kan bäras in. hennes mamma väntar på henne.

17.

Vill du gå in? Lina och Kalle komma med. Spring ej bort! Tag hatten på!

Är rocken igen? Knäpp alla knappar! Bind alla band och remmar! Tag också vantar! Här är en liten korg. Ni kan plocka bär. De äro redan mogna. De se mogna ut. De kallas smultron. De smaka bra. Vill du smaka på dem? Nog får du det. Der äro tre. Se huru stort det ena är! Gif det åt lilla Lina! Hon plockar redan sjelf. Se huru bra det går! Bjud se'n åt pappa bär! Han äter dem gerna. Han tar mjölk och socker till, sätter dem på en tallrik och äter med sked. Kalle vill gå hem. Solen är het. Gossen blir trött. Han orkar ej mera gå. Skall du bära honom? Du orkar ej. Vi sätta honom i lilla vagnen. Der kan han sitta Vi gå nu alla in. Lina och jag draga hem vagnen. Mamma har väntat oss länge. Middagen är färdig.

18.

Det är nu vinter. Barnen frysa der ute. Snön är hvit och vacker. Den är ocksså kall. Hästen kommer ut ifrån stallet. Pappa skall åka ut. Mamma också. Slädan drages fram. Hör du bjellrorna klinga? Allt är snart i ordning. Jonas håller i tömmarna. Han kör fram till trappan. Mamma stiger i slädan. Pappa sitter redan der. Hvart resa de? Till en fattig qvinna. Hon är sjuk. Hon fryser i sin kalla stuga. Mamma för droppar till henne. Pappa ger henne penningar. Hon får köpa ved. Hon tar in droppar och blir frisk.

Brasan brinner i kakelugnen. Vill du komma till brasan? Tag stolen närmare! så får du varmt. Kolen bli mörka. Skjut spjellet! Tag bort eldgaffeln!

19.

Gossen går i skolan. Han skall börja läsa. Han skall börja skrifva. Han skall lära sig räkna. Han kan räkna till tio. Han är flitig. Hans bror läser också. Om hvad läsa de? En gång läste de om Gud, huru han är stor och god. En annan gång om menniskorna. I dag läsa de om våren. De läsa om huru snön smälter bort. Dagarna bli längre. Solen blir varmare. Små foglarna börja sjunga. Foglarna bygga bon. De vakna tidigt om morgonen. Gräset börjar vexa. Blommorna slå snart ut. Häggen och rönnen få blommor. Gula blommor finnas på jorden. Flickorna binda kransar af dem. Gossarna slå boll på ängen. De äldre gossarna fara på sjön. De fara ut för att fiska. De lägga ut nät om qvällen. De taga upp dem om morgonen. En hel hop

fiskar är i nätet. Der är en gädda, många aborrar och en mört. Gossarna bära fiskarna hem. Köksan kokar dem till middagen. Alla barnen äro hungriga. De ha sprungit mycket der ute. Det är ej kallt nu mera.

20.

Björn.	*Dufva.*	*Gran.*	*Höna.*
Björn.	Dufva.	Gran.	Höna.
Björn.	Dufwa.	Gran.	Höna.
Anka.	*Fjäril.*	*Oxe.*	*Katt.*
Anka.	Fjäril.	Oxe.	Katt.
Anka.	Fjäril.	Oxe.	Katt.
Jacka.	*Igel.*	*Lam.*	*Näbb.*
Jacka.	Igel.	Lam.	Näbb.
Jacka.	Igel.	Lam.	Näbb.
Åska.	*Äppel.*	*Ölost.*	*Pappa.*
Åska.	Äppel.	Ölost.	Pappa.
Åska.	Äppel.	Ölost.	Pappa.

Råtta. *Spik.* *Talg.* *Ylletyg.*

Råtta. Spik. Talg. Ylletyg.

Råtta. Spik. Talg. Ylletyg.

Qvinna. *Mamma.* *Cederträd.*

Qvinna. Mamma. Cederträd.

Qwinna. Mamma. Cederträd.

Elefant. *Ull.* *Vext.* *W.* *X.* *Z.*

Elefant. Ull. Vext. W. X. Z.

Elefant. Ull. Vext. W. X. Z.

21.

Lina fryser om händerna. Hon har varit ute i trädgården. Hennes små syskon äro också der. Bären plockas bort. Bönorna äro redan afplockade. Morötterna tagas alla upp. Kålrötterna äro stora och söta. Rönnbären bli redan mörkröda. Det var frost i natt. Blommorna se sjuka ut. Snart fälla de alla sina blad. Foglarna sjunga ej mer. Skatan flaxar omkring

barnen. Sparfven qvittrar ännu. I qväll få barnen nyrågsgröt. Fåren springa på ängen. Gräset smakar dem ej mer. Lina ger fåren bröd. De äta det gerna. Nu äro de mätta. De ha mycket mjuk ull. Den skall snart klippas bort. Man stickar strumpor af ullen. Nu är det höst.

22.

Mamma vill berätta något för barnen. Var stilla, så får du höra! En gumma hade en liten stuga. Stugan hade ett fönster och ett bord vid fönstret. Der sutto två små gossar. Den större fick lust att gå ut. Han frågade om lilla Adolf ville gå med. Det ville han. De togo mössorna på. Snart voro de ute. Adolf fann några blåklockor. Han plockade dem. Han fann äfven en hop andra blommor. Han tog också dem. Han satte sig ned. Den

andra gossen sprang omkring. Han satte sig slutligen på en sten. En liten fogel flög helt nära till honom. Den var en liten stund borta. Den kom tillbaka. Snart flög den bort. Om en stund återkom den. Lilla fogeln satte sig ännu en gång ned på samma ställe. Gossen fick lust att veta hvad fogeln sökte. Den var åter borta. Gossen tittade ned på stället. Der var en liten öppning i jorden. Han såg dit in. Der syntes fem små runda ting i den lilla gropen. Kom hit, Adolf! ropade brodren. Adolf skyndade dit. Vet du hvad detta är? Jo, ett fogelbo med ägg uti. Barnens mor kom gående i detsamma. De berättade för henne om boet. Hon förbjöd dem att röra vid det. De lydde sin mammas råd. Dagligen sprungo de till boet. De sågo derpå, men rörde det ej. En dag, då

de kommo dit, funno de inga ägg. Fem helt små fogelungar lågo der. De öppnade ofta näbbarna. Snart kom en större fogel och gaf dem mat. Gossarna fröjdade sig mycket att se de små. De sprungo hem till stugan. Vet mamma? sade de, der äro små ungar. Hvar då? frågade modren. I boet i hagen, svarade Adolf. Se huru bra det är att lyda, sade modren. Foglarna skulle lemnat boet, om ni rört det. Inga ungar hade då funnits der nu. Nu få ni fröjda er att se på dem; gå ej allt för nära! Ni skrämmer deras far och mor. De ge dem mat. — Länge voro de små qvar i boet. En gång flögo de ut. Sedan gjorde de det ofta. Om hösten flögo de alldeles bort. Adolf och hans bror saknade dem mycket. Barnen förblefvo alltid lydiga. Deras mor älskade dem derföre ömt.

23.

Lilla Emma hade en katt. Den var helt svart med hvita tassar. Alla dagar gaf Emma den mat. Hon lekte ofta med den. Stundom skrapade katten henne. Emma gret, men glömde hastigt smärtan. Snart höll hon den åter i famnen. De voro goda vänner igen. Emma hade också en grönsiska i bur. Buren hängde i fönstret. Hon gaf åt fogeln dagligen vatten och hampfrö. Grönsiskorna äta gerna sådant. Friskt granris och gräs fick siskan ibland. Axel hemtade sådant åt den. Axel var Emmas bror. Grönsiskan åt, sjöng och var glad. Barnen tyckte mycket om den. Emma hade fått den af sin farbror. En dag stod fönstret öppet. Burdörren hade äfven blifvit öppen. Fogeln höll på att rymma bort. Axel märkte det och skyndade dit. Innan fogeln hann ut ur fönstret, drog han det igen. Emma var glad att ännu ha qvar sin tippa. Några dagar förflöto. Fogelburens dörr var åter öppen. Katten var i rummet. Den passade på och sprang på fogeln — snart var fogeln

död. Katten hade bitit ihjäl den. Barnen kommo in och funno fogeln död. Bittert ångrade Axel, att han ej lät den rymma. Om den nu lefde, skulle jag öppna fönstret, sade han. Den skulle då fått flyga bort, sade Emma. Kanske lefva dess vänner i skogen ännu. De få nu för kattens skull aldrig se den åter. Barnen voro mycket sorgsna.

24.

Betty hade fått en docka, som var ganska stor. Den var en hel aln lång. Den hade blå ögon och svart hår. Håret kunde riktigt kammas och flätas. Betty lekte dagligen med dockan. Den lades alla qvällar till sängs. Alla morgnar påkläddes den. Dockan hade en liten hatt och en kappa. Ibland fick den gå ut med Betty. Hon bar den då på armen. En dag skulle hon gå ut. Dockan skulle följa med. Den tycktes ej mer vara ren i ansigtet. Den skall tvättas, kära vän, tänkte Betty. Hon tog en svamp, vätte och tvålade den. Dockan

sattes i famnen. Betty tvättade den i ansigtet med svampen. Hon gned allt hårdare och dockan blef allt blekare. Betty förskräcktes och trodde att dockan blifvit sjuk. Hon sprang gråtande till sin mamma. Modren trodde, att dockan gått sönder. Nej' nej, sade Betty: dockan är säkert sjuk. Den ser så ful ut nu, sedan jag tvättade den. Modren sade: dockan kan ej tvättas så, som man tvättar små barn. Målningen går då bort och dockans kinder bli hvita. En docka kan ej vara sjuk, den vet af ingenting, den är ett liflöst ting. Nu förblir den sådan den är. Den kan ej återfå sin vackra röda färg. — Betty var bedröfvad. Hon tvättar ej mer sin stora docka; men de små med porslinshufvud tvättar hon ibland.

25.

Waldemar och Hugo foro en qväll ut på sjön. Waldemar och Hugo lade ut ett nät. Det var alldeles lugnt. Sjön stod klar som en spegel. Gossarna rodde en stund omkring på sjön. De gladde sig åt den

sköna sommarqvällen. Andra morgonen foro de åter ut. De drogo sakta upp nätet. Ack! hvad de blefvo glada. I nätet sutto åtta aborrar och två små gäddor. Hastigt togo de fiskarna lösa från nätet. De rodde i land; de plockade några blommor och afbröto några granrisqvistar; dessa lade de i en korg och blommorna omkring. Fiskarna lades ofvanpå granriset. Helt lyckliga skyndade gossarna hem. På vägen mötte de flera små kamrater. För dem berättade de huru de sjelfva fångat fisken. Pappa skulle nu få den, sade Waldemar. Han tycker mycket om att äta aborrar. När gossarna kommo hem, satt deras pappa i sin gungstol i salen. Gossarna hemtade korgen ända dit in. Hvad kan ni ha der? frågade fadren. Fisk åt vår pappa, ropade de helt nöjda. Vi ha fått den i nätet, som vi fingo till julklapp. De ställde korgen upp på bordet. Modren kom i detsamma in med en tallrik. På den var en hop hallon och mjölk. Hon gaf alltsammans åt gossarna och tog ut fiskarna. Gossarna voro

hungriga och åto upp alla bären på en gång. Fisken kokades till middagen.

26.

Lilla Hanna började lära sig sy. Hon hade en liten fingerborg och en sax; ett synålsbref och ett trådnystan hade hon också. Hon tog fram en synål. Hon ville träda tråd på den. Just som hon fått tråden på, stack hon sig i fingret. Det blödde litet. Hanna gret; hon tog sin nya näsduk; den skulle fållas. Det ville ej gå bra. Då stygnet ej blef för långt, blef det för kort. Hon stack sig beständigt. Så gick det första dagen. Så gick det den andra. Efter en veckas öfning gick det redan bättre. Då hon hade sytt en hel månad, blef det bra nog. Till Julen sydde hon redan en nattmössa åt sin mamma. Lilla syster fick ett förkläde, som Hanna fållat. Följande året sydde hon en krage. Småningom sydde hon riktigt väl. I början gick det ju illa, men hon tröttnade ej ändå. Hanna lärde småningom allt bättre, och nu är hon riktigt snäll med all slags söm.

27.

Wilhelm sofwer ännu. Hans syster kommer in i rummet. Nu sätter hon en hwit duk på ett bord. På duken fäster hon gröna blad. Sedan sätter hon på bordet tre stora kringlor, en korg med hallon och en bok. Sist hemtar hon in en kruka med wexande blommor uti. Allt är färdigt. Är ej Wilhelm waken ännu? Nej, han sofwer. Klockan är strart sju. Snart waknar han och ser bordet och allting derpå. Hwad betyder detta? tänker han. Han gnuggar ögonen; snart kom systern till sängen. Hon helsade god morgon och sade, att det i dag war hans födelsedag. Wilhelm sade: jag har ej hört när man satt hit detta bord. Han fick weta det och skyndade upp. Glad tackade han sin syster. Hwem har gifwit mig boken? frågade Wilhelm. Pappa har köpt den åt dig. Du skall ju börja läsa snart. Har då mamma gifwit den wexande blomman? Nej, af mig har du fått den, sade Elin; men will du höra huru jag fått den? Jo, i wåras fick jag ett blomskott af mamma. Först satte jag det i watten; der stod det tre eller fyra dagar.

Jag hade en blomkruka med mull uti. I den nedstack jag sedan skottet. Mamma sade, att jag skulle trycka mullen wäl fast omkring det. Jag gjorde så, och satte en glaskupa öfwer det. Nästan alla dagar wattnade jag det. Jag kunde då ännu ej se om det werte. Jag reste bort till moster Maria. Der dröjde jag tre weckor. Huru glad blef jag icke, då jag kom hem. Den lilla werten hade fått flera små blad. Den blef allt större och slutligen fick den en blomknopp. Knoppen war länge liten. Just till i dag slog den ut i blomma. Jag frågade mamma om det ej war din födelsedag. Jo, så är det, Wilhelm fyller i dag ser år, sade hon. Min lilla blommande ros har jag ämnat skänka åt Wilhelm. Han skall tycka bra mycket om den, sade mamma, och här har du den nu; jag tycker att den är bra wacker. Ja, och nu är den min, skyndade Wilhelm att tillägga. Han kyßte och tackade sin snälla syster. Elin war glad att se sin lilla broders fröjd. De skyndade till sina föräldrar. Sedan sprungo de ut i köket till Greta. Äfwen hon skulle få weta hwad Wilhelm fått på sin födelsedag.

28.

Kom, nu gå wi i köket! Hwad är det, som står der i hörnet? Det är den gulmålade sån med deß swarta band. I den har man watten. Der står bordet med låda, i hwilken de stora köksknifwarna förwaras. För dem skall man akta sig. Der nära intill är ett skåp med många hyllor och lådor. Hwad kan förwaras i lådorna? Jo, i en finnes kaffe; i en annan gryn; i en russin och i en swiskon. Och hwem kan weta hwad som finnes i alla de andra? På hyllorna stå stora fat och andra kärl. Der borta finnes wed i wedlåren. Weden sättes i spiselhällen, då man skall koka. Den swartgrå hällen är nu kall. Du kan då gå dit. Men akta dig! då den eldas, ty då bränner du dig lätt. I alla kök har man ej häll. Somliga kök hafwa öppen spisel. Der sättes ej weden i hällen, utan på spiseln. På wäggen äro saltkar och mjölkfat. Likaså hyllan för slefwar och wispar. Der ser du formar eller lådor af koppar eller bleck. I dem gräddas kakor och ugnsgröt. Der hänga tratten och rifjernet. Hwem hinner

se på alla saker, som finnas på spikarna på wäggen. Se strykjernet är ju äfwen der. Loden hänga ej på wäggen. De äro nu bortsatta tills din kolt skall strykas. Den nyß rensade gäddan ligger ännu på fiskbrädan. Snart skall den kokas. Stå ej för nära, då pepparroten rifwes. Då börja dina ögon swida. Mjölkfatet måste wi akta. Mjölken spilles ut, om wi stöta till det. Det der lilla blanka kärlet är ett qwartersmått. Deri är potatismjöl. De tre äggen skola tagas till maten. Nu kommer kokerskan in. Matlagningen skall börjas. Nu är det bäst att lilla Ludwig går in. Annars kan han skada sig. Lisa tar honom i famnen. Sålunda tröstade han sig, ty det war ej så roligt att han måste gå i barnkammaren nu. I köket fanns så mycket att se på. Men en annan gång får han åter gå dit. Lisa för honom då igen omkring der. Hon säger hwad allt heter och duger till, och det tycker Ludwig om att höra.

29.

I barnkammaren wänta Ludwigs leksaker. Piskan har gått af. Det gör ej mycket till

saken, tycker Ludwig. den blef bara litet kortare då. Truls, den swarta lurfwiga hunden, sofwer. Lilla syster sofwer också i waggan. Nu har Ludwig ensam alla tenn-leksakerna. Tuppen har fått hufwudet litet wridet. Alla tenn-hönorna ställas upp på bordet; de se alla nya och ståtliga ut; de stå helt styfwa hela tiden. Nu waknar lilla syster. Tenn-hönorna krypa i lådan, lilla släden drages fram, hästen med; nu blir det lek på allwar.

30.

Ludvigs kläder måste tvättas i dag. Dertill hemtas vatten. Tvättbunken är redan i ordning. Sedan vattnet blifvit varmt, börjas tvätten. Låt ej tvålen ligga för länge i vattnet! När allt är tvättadt, sköljes det och vrides upp. Det hänges upp på snören. Solen skiner klart. Alla koltar, dukar och mössor äro torra. Nu skola de manglas, men först måste skrynklorna dras ut. Kläderna sättas kring mangelstocken. Mangelduken får ej glömmas. Mangeln sättes i rörelse. Linnekläderna få glans. Eld uppgöres i stugan. Strykloden blifva röda af

hettan. Strykningen börjar; det fräser, då jernet går öfver de stänkta plaggen. Ludvig är en liten läraktig gosse. Allt vill han vara med om. Han vill ha reda på huru allt går till, huru man tvättar, bakar och sysslar. Lisa och han vandra hela långa dagen från rum till rum, från gården till trädgården. Derifrån in igen till lilla syster. Nu har han varit och sett huru man tvättar. Det var för hans år ganska mycket att se och lära.

31.

Skafferiets dörr är öppen. Se bara de många påsarna. Der äro gryn, såsom risgryn, hvaraf julgröt kokas; korngryn och hafregryn, hvaraf också gröt, samt annat nyttigt tillagas. Mins Ludvig hafsvattnet, som han fick då han var sjuk? Det smakade ej bra, men var helsosamt. Der fins ock mannagryn till välling åt lilla syster, bröd, bullar och skorpor. Det röda äpplet ligger med de gula i korgen. Bären och osten hålla sig bra här i kylan. Äggen likaså. De se ju bra ut i sin korg. Se!

grädden i skålen tycker ej heller om att ha varmt.

32.

Hafvet såg ovanligt mörkt ut. Vattnet gick i höga vågor. Hvitt skum af det svallande vattnet slog upp på stranden. Stormen skakade träden. Till och med blomstren på ängen böjde sig djupt för vinden. På en sten vid stranden stod en liten gosse och tittade uppmärksamt ut åt sjön. Ingenting såg han, ingenting hörde han, utom skogens starka susning och vågornas svallande. Han satte sig modfälld för att vänta en stund. En liten femårig flicka kom springande från stugan, ej långt från stranden. Kommer ej mamma ännu? ropade hon till brodren. Nej, ingen syns komma. Jag är hungrig och har väntat länge. Det är redan så sent. Hvem skall sofva med oss i natt, om ej mamma kommer? Ser du ej, kära Anna, huru vattnet ser fult ut i qväll? Det kan nog hända, att ingen kan komma hit till oss i afton, om stormen ej slutar. Sitt ner här, så skola vi leka. Anna satte sig

men hade ej länge lust att vara ute. Hon sprang åter in och lade sig på sin bädd. Der låg hon länge och tänkte både på mor och mat och annat. Huru det var — somnade hon. Det började blifva mörkt. Under tiden satt gossen derute och såg, ibland på sina trästycken och stenar och ibland utåt sjön. Ingen kommer, sade han för sig sjelf, steg upp och tänkte gå in, också han. I detsamma såg han något svartaktigt på vattnet långt borta. Det tycktes röras. Det kom närmare. Slutligen kunde han se, att det var en båt. Stundom syntes den ej, gömd af vågen, men snart kom den åter fram. Nu kommer mamma! ropade han glad och skyndade till Anna i stugan. Sofver du? frågade han. Ingen svarade. Anna sof, och ingen utan katten, hvars ögon lyste i mörkret från bordet, hörde honom. Den sprang ned till dörren, liksom den blifvit ropad. Den strök sig mot gossen och kurrade. Innan han anade det, då han som bäst slätade kattens rygg, hördes en välbekant röst vid stranden. Det var modren,

som hela dagen varit borta från sina barn. Hon lät icke stormen, icke heller mörkret hindra sig från att återkomma till hemmet, sedan dagens arbete var slutadt. Snart brann en klar brasa i spiseln. Grytan sattes på bordet. Brödet var i korgen; allt i ordning. Gå nu, Janne, och väck upp Anna! sade modren. Hon behöfver mat, hon kan ej sofva godt hela natten, om hon är hungrig. Anna slog upp ögonen, såg den trefliga brasan och modren hemma i stugan. Hon steg hastigt upp. Det blef fröjd för alla; till och med kissan såg helt munter ut efter den långa dagen och den långa väntan på sin del af aftonmåltiden. Barnen glömde snart både stormen och huru ledsamt de haft efter modren, då de nu hade henne hemma.

33.

"Se, ett litet ljus! ett ljus!" ropade den lilla Erik. "Der uppe är ett ljus, der bortom trädet." Fadren sade: "det är ej ett vanligt ljus, det kallas en stjerna. Efter en stund får du se ännu flera små stjernor."

"Ja, der är också en, der längre uppe," skyndade den lille att säga, "och der en — och der en." Han såg till sin förvåning allt flera. Han kunde ej förstå, hvarföre de ej kallades ljus. "De äro ju stjernor," sade hans pappa, och så måste det då vara. — Huru Erik såg och såg, blefvo de klara stjernorna honom allt kärare. Han ville veta hvaraf de voro, huru de kunde hållas deruppe, då intet syntes, som fasthöll dem. Hans fader sade honom: "du är ännu mycket för liten för att förstå allt detta. Det kan du likväl nu begripa, att Gud, som gjort allt annat, som du tycker om att se på: träden, blommorna, bären, djuren, han har äfven gjort stjernorna; han låter oss äfven återfinna dem hvarje qväll, utan att deras ordning blifvit rubbad." Erik såg med förvåning och fröjd, att ju mörkare det blef derute, desto flera af de små stjernorna blefvo synliga. Det blef slutligen en ofantlig mängd af dem, större och smärre, den ena helt nära den andra, den ena ljusare och vackrare än den andra. "Ser du, Gustaf,

huru många stjernor jag fått se i afton?" sade han åt sin bror, som inkom. "Se! den der stora såg jag först; den tycker jag ändå mest om af alla, och just nära den en annan litet mindre." "Just nära, säger du," svarade Gustaf; "men vet du då huru långt de äro från hvarandra? De, som vi tycka vara alldeles invid hvarandra, äro ändå långt skiljda. Ja, längre än faster Sofi är ifrån oss, och hon är ändå i ett annat land än vårt." Erik kunde ej förstå hvad hans broder ville lära honom. "Hvem har sagt åt dig, att de äro så långt från hvarandra?" sade Erik. Gustaf talade om deras storlek och annat, hvad hans lärare i skolan sagt om dem. Men Erik förstod det ej, utan tänkte för sig sjelf: "de äro ändå bra små och nätta. Då jag blir större och får gå i skolan, så får jag riktigt veta, om de brinna, huru många de äro och om man ej kan få någon hit ned." Han kunde på hela aftonen ej ha rätt roligt med sin trähäst. Beständigt kom han åter ihåg de kära ljusen derute, och sprang till fönstret för att se på dem.

34.

(*Stjernorna*, af Franzén.)

Lilla Fanny såg så glad upp åt stjernorna och sad': »med hvad många ögon ser Gud på Fanny ner!» »Gud också här nere är, Fanny! ser du blomstren der? som Guds ögon, äfven de vänligt på oss se.» »Mamma! nu först skön och klar står han för mig. vet du hvar? der! i dina ögon ser Gud på mig och ler.»

35.

(*Gossen*, af Franzén.)

»Se, mamma! hur det brinner der så många ljus på himmelen! men är det sanning, att det är hvar afton jul i himmelen? Der sitter salig syster nu och leker med Guds englar.» Så talte Klas, en liten en, och såg på himlens stjernor, men glömde alla englar se'n i dans med jordens tärnor.

36.

(*Lilla Hedda till sin Pappa på hans födelsedag*, af Chorræus.)

Små flickor äro rädda, och så är äfven jag; och aldrig har väl Hedda gjort vers, förrän i dag. Dock huru, sade mamma? Om känslan blott är sann, så är det just detsamma, om versen ej är grann. Jag kan ej sjunga, pappa, hur god du är mot mig; jag kan blott hjertligt klappa och hjertligt kyssa dig, och hjertligt nederkalla ditt ömma hjertas lön från den, som vårdar alla och hör den lillas bön.

37.

(*Den lilla visan*, af Sander.)

Liten tärna sjunger så för en stjerna i det blå: »det må snöga på min stig, blott mitt öga skådar dig.» Stjernan skymdes, flickan gret; men den kom ej mer för det. Tåren brände flickans kind, fördes bort af nästa vind.

38.

(*Vallflickan*, af Thekla Knös.)

Lätt öfver kullar och fjäll springer jag kapp med små lammen; är med ett hopp öfver dammen. Hjertat det pickar så snällt, lockarna flyga för vinden; högröda rosor på kinden, strålande ögat så sällt, så sällt! Gud! hvad din morgon är skön! lärkorna jubla och drilla, viken så ljusblå och stilla, ängen så daggig och grön. Tyst! nu hörs hornet och skällan. Tänk om vi råkas vid källan! fort, mina törstiga lam, ditfram!

39.

(Ur *Sjömannen*, af Wallin.)

Ut på dina slätter, haf, du djupa! vill jag hän och sätter ut från land — vill jag, der de branta vågor stupa, söka obekanta sjöars strand. Det blef sig så likt och så qvalmigt att vara der längre på näset och leka med lammen, och sola sig bara, och slumra i gräset, och väckas af sorlande bäckar, och svalkas af smekande vindar, och binda buketter af rosor, och skalkas i skuggan af lindar. — Jag dig öfvergifver, blomsterkulle! och

med rastlös ifver ut jag styr. Öppen är min bana. — Flyg, min julle, att kring rymden spana. — — Lyftadt är mitt ankar, frisk är hågen; öfver skär och backar seglen fly. Lustigt är att gunga fram på vågen, höra stormen sjunga, svallet gny.

40.

(*Perlorna*, af Ridderstad.)

Ned till stranden kom en liten pilt vid sin moders sida; gossens öga var så klart och mildt, kinden frisk och blickarna så blida. „Se!" ropte han, „se, hvad perlor der, som mot solen flamma! hvad juveler! se blott! — Ack, det är vågens krona eller perlband, mamma!" Hänryckt lutar han sig ned vid strand, der de perlor brinna. Och han sträcker ut sin lilla hand, griper dem — och perlorna försvinna. Modren log, men talade: „min son, så är allt du finner: det är skönt och vackert långt ifrån, men berör det! — och allt skönt försvinner."

41.

(Ur *Vårt land*, af Runeberg.)

Vi älska våra strömmars brus och våra bäckars språng, den mörka skogens dystra sus, vår stjernenatt, vårt sommarljus, allt, allt, hvad här som syn, som sång vårt hjerta rört en gång. — — Här är oss ljuft, här är oss godt, här är oss allt beskärdt; hur ödet kastar än vår lott, ett land, ett fosterland vi fått, hvad finns på jorden mera värdt att hållas dyrt och kärt? Och

här och här är detta land, vårt öga ser det här; vi kunna sträcka ut vår hand och visa gladt på sjö och strand och säga: se det landet der, vårt fosterland det är!

42.

(Ur *Krigssång*, af Lidner.)

O, yngling, om du hjerta har att trampa fädrens fjät, flyg till ditt fosterlands försvar, dö, eller rädda det! Så ljufligt är ej källans sus bredvid en blomsterstrand; så herrligt icke dagens ljus, som död för fosterland.

43.

(*Ett barns aftonbön*, af Böttiger.)

Till Gud jag flyr när aftonen sig sänker, till Honom, som så mycket godt mig skänker, som fadershuld min lefnads öden styr; till Gud jag flyr. Du, Gud! mig ser: fast mörker jorden höljer, dock intet skapadt för Din blick sig döljer: likt stjernans ljus, som genom natten ler, Du, Gud! mig ser. Min mor och far, Du, allas Far, beskydda! vänd sorgen bort från deras lugna hydda, och slut uti Din nåd och Ditt försvar min mor och far! O lär Du mig, att deras hjertan hugna, att glädja dem och deras sorger lugna! att vandra, som jag bör, på lifvets stig, o, lär Du mig! Blott Din jag är, jag rädes inga öden, och nöjd jag går mot lifvet som mot döden: af verldens fröjd ej mycket jag begär, blott Din jag är.

44.

Sinnesnärvaro.

En gång vaknade en fru utaf sprakandet af eld och väckte skyndsamt sin man. Då han såg elden skina in i rummet, ville han genast öppna dörren; men frun, som hade mera besinning, hindrade detta, emedan rök och lågor då skulle ha slagit in i rummet.

Hon gick och väckte barnen, hvilka jemte en sköterska sofvo i ett sidorum; och sedan hon bundit ihop lakan och täcken, hissade hon först ned sköterskan från fönstret, derefter barnen, och sist nedsteg hon och hennes man. Några minuter efteråt instörtade golfvet och hela huset var i lågor.

Ett annat fruntimmer, bekant för sin sinnesnärvaro, gick en gång jemte sin följeslagerska ute på fältet att spatsera, då hastigt en ilsken tjur kom emot dem med hotande rörelser och förfärligt vrålande. När hon såg honom komma så, bad hon sin kamrat gå bakom sig så sakta hon kunde, under det hon sjelf tvärstannade och såg på tjuren med en bestämd uppsyn. När tjuren kommit henne nära, stannade han också, vrålande och stampande mot marken. Få djur angripa den, som utan fruktan inväntar deras anfall.

Efter en stund drog hon sig tillbaka några steg, under det hon alltjemt såg på tjuren. Tjuren följde efter. Stannade hon, så stannade äfven han.

På detta sätt drog hon sig efter hand tillbaka till en stätta, öfver hvilken kamraten gått förut. Då vände hon sig hastigt om, sprang öfver stättan och räddade sig ur faran.

Om ännu ett fruntimmer, hemma i Ostindien, har man berättat följande: Hon satt ute på marken tillsammans med några vänner, då de oförmodadt blefvo varse en stor tiger, som krupit bakom en nära belägen häck och just var färdig att efter detta djurs vana med ett språng falla öfver dem. De öfriga grepos alla af den ytterligaste förskräckelse, men hon vände sig ögonblickligt med en paraply, som hon hade i hand, emot tigern och slog ut den midt för näsan på honom. Detta ovanliga anfallssätt förskräckte vilddjuret så, att det med ens tog ett ofantligt hopp och, så fort det någonsin kunde springa, skyndade bort att rädda sig i närmaste skogssnår.

45.

Pligten mot föräldrar.

En kall vinterdag för många år sedan kom en liten gosse till en bondgård och bad hustrun, att hon skulle lega honom att hugga ved eller göra något annat arbete. — Hon svarade, att hon icke behöfde någon hjelp. — "Ack, hvad skall jag då taga mig till?" suckade gossen. "Hur då," frågade bondhustrun, "huru är det fatt med dig?"

Han svarade: "min fader är blind, min moder är sjuk, och jag har just lemnat syster hemma, gråtande af fruktan att mor skulle dö. Jag måste arbeta för ett förtjena något åt dem."

Den goda hustrun hade icke sett gossen förut, men fann mycket behag i hans kärlek till föräldrar och syster. Hon bad honom komma in. Han var alldeles utfrusen och hans hår var hvitt af rimfrost. Som han satt framför brasan, började tårarna trilla utför kinderna på honom, och den vänliga husmodren sökte att trösta honom så godt hon kunde.

"Det är icke för min egen skuld jag gråter," sade han: "jag bryr mig icke om litet köld; men jag gråter för dem som äro hemma. Vi voro förr så lyckliga; men nu är allt förändradt."

"Vill du ej ha något att äta?" frågade bondhustrun. — "Nej, jag tackar, icke ännu," svarade gossen; "jag skall nog få framdeles. Om jag bjuder till att lefva som jag bör, skall Gud taga vård om mig, så har min goda mor sagt. Jag tror hon är den bästa mor i verlden. Om jag ej tänkte så, skulle jag visst icke säga det. Men tror ni icke att någon kunde vilja lega mig till att hugga ved?" — "Jo," svarade bondhustrun, "det vill jag."

Nu blef gossen glad och sprang genast till vedstapeln, för att börja sitt arbete. Bondhustrun

gick så ut till ett par vänner för att se hvad som kunde göras för honom.

Man skaffade snart ihop bröd och mjölk och andra saker för att skicka hem till den fattige gossens moder. Men denne förträfflige gosse sade, att han icke ville *tigga*. Han ville *arbeta* och *förtjena* och *betala* för hvad han fick, om de ville vara så goda och tillåta honom det.

Bondhustrun gick då bort för att se om den fattiga familjen och fann allting så, som gossen hade sagt. Hon lemnade dem straxt den hjelp de behöfde. Både fader och moder greto af glädje att höra huru deras goda son hade gjort. Alla bådo att Guds välsignelse måtte följa honom.

Det är nu trettio år sedan detta hände, och samma gosse är nu en af de förnämsta män i trakten der han bor. Gud hörde de böner, som gjordes för honom, och har välsignat honom både till kropp och själ.

46.

En modig gosse och en kruka.

Två gossar gingo en dag hem från skolan, då vid ett gathörn den äldre plötsligt utropade: "Åh, ett slagsmål, ett slagsmål, låt oss gå och se på!" — "Nej," sade den yngre, "låt oss gå hem; vi ha ingenting att göra med deras gräl, och kunna råka ut för någon förargelse." — "Du är en kruka

och en allt för rädd stackare för att gå,“ sade den andre, och sprang åstad.

Den yngre gick rätta vägen hem, och kom på eftermiddagen till skolan, såsom vanligt, då de öfriga gossarna skrattade fasligt åt honom för det han ej velat gå och se på slagsmålet. Men han hade lärt sig, att det sanna modet visas bäst uti att bära smälek, när den är oförtjent, och att man icke skall vara rädd för något annat än synd.

Några dagar efteråt voro samma gossar ute och badade, då en af dem gick för långt ut i vattnet och höll på att drunkna. Alla de andra voro rädda för att gå ut till honom, och skyndade sig upp ur vattnet så fort de kunde.

Han skulle ganska snart hafva omkommit, om ej den gossen, som icke ville gå och se på slagsmålet och som de andra skrattat åt och kallat kruka, just i detsamma kommit tillstädes. Han kastade genast kläderna af sig och sprang i vattnet, samt nådde den sjunkande i rätt tid för att rädda honom, och med stor ansträngning förde han honom till land.

De andra gossarna skämdes nu för sitt uppförande, och erkände att han hade mer mod än någon af dem.

Barnaböner:

Hwad nyttigt är, gif Gud jag det må lära,
Beflita mig derhos om dygd och ära.
Min ungdomstid ej nöta fåfängt bort;
Det läras bör är drygt, men tiden kort.

Gud, som hafver barnen kär,
Se till mig, som liten är.
Hvart min verld och lycka vänder,
Det står allt uti Guds händer.

Herrans Bön.

Fader vår som är i himmelen!
1. Helgadt varde Ditt namn!
2. Tillkomme Ditt rike!
3. Ske Din vilje, såsom i himmelen, så ock på jorden.
4. Vårt dagliga bröd gif oss i dag!
5. Och förlåt oss våra skulder, såsom ock vi förlåte dem oss skyldige äro!
6. Och inled oss icke i frestelse.
7. Utan fräls oss ifrån ondo!

Ty riket är Ditt, och makten, och herrligheten, i evighet. Amen!

Vårt land.

O land, du tusen sjöars land,
Der sång och trohet byggt.
Der lifvets haf oss gett en strand,
Vår forntids land, vår framtids land,
Var för din fattigdom ej skyggt,
Var fritt, var gladt, var tryggt!

Olika slags alfabet.

A	*A*	𝔄	B	*B*	𝔅	C	*C*	ℭ
a	*a*	𝔞	b	*b*	𝔟	c	*c*	𝔠
D	*D*	𝔇	E	*E*	𝔈	F	*F*	𝔉
d	*d*	𝔡	e	*e*	𝔢	f	*f*	𝔣
G	*G*	𝔊	H	*H*	ℌ	I	J	*I*
g	*g*	𝔤	h	*h*	𝔥	i	j	*i*
J	𝔍	K	*K*	𝔎	L	*L*	𝔏	
j	𝔦	𝔧	k	*k*	𝔨	l	*l*	𝔩
M	*M*	𝔐	N	*N*	𝔑	O	*O*	𝔒
m	*m*	𝔪	n	*n*	𝔫	o	*o*	𝔬
P	*P*	𝔓	Q	Q	*Q*	R	*R*	ℜ
p	*p*	𝔭	q	*q*	𝔮	r	*r*	𝔯
S	*S*	𝔖	T	*T*	𝔗	U	*U*	𝔘
s	*s*	ſ 𝔰	t	*t*	𝔱	u	*u*	𝔲

V *V* 𝔙 W 𝔚 *W* X *X* 𝔛

v *v* 𝔳 w w *w* x *x* 𝔵

Y *Y* 𝔜 Z *Z* 𝔷 Å *Å* 𝔄

y *y* 𝔶 z *z* 𝔷 å *å* 𝔞

Ä *Ä* 𝔄 Ö *Ö* 𝔒.

ä *ä* 𝔞 ö *ö* 𝔬.

Skiljetecken.

, komma (kortaste uppehåll).

; semikolon (uppehåll dubbelt så långt som vid komma).

: kolon (vanligen tre gånger så långt som vid komma).

. punkt (uppehåll fyra gånger så långt som vid komma).

? frågetecken (vid slutet af mening lika långt uppehåll som punkt, eljest kortare).

! utropstecken

. . . eller — — — tecken för afbrott.

— tankstreck.

= eller - stafvelsetecken.

( ) parentes.

[ ] klammer (inneslutningstecken).

' apostrof.

" " anföringstecken.

§ paragraf (afdelning).

* stjerna (asterisk).

† kors (för anmärkning eller not)

1										0
2									0	0
3								0	0	0
4							0	0	0	0
5						0	0	0	0	0
6					0	0	0	0	0	0
7				0	0	0	0	0	0	0
8			0	0	0	0	0	0	0	0
9		0	0	0	0	0	0	0	0	0
10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Multiplikationstabell.

1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**
2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
5	10	15	20	25	30	35	40	45	50
6	12	18	24	30	36	42	48	54	60
7	14	21	28	35	42	49	56	63	70
8	16	24	32	40	48	56	64	72	80
9	18	27	36	45	54	63	72	81	90
10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

Romerska siffror.

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
1	2	3	4	5	6	7	8	9

X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI
10	11	12	13	14	15	16

XVII	XVIII	XIX	XX	XXI	XXII
17	18	19	20	21	22

XXIX	XXX	XXXIX	XL	L	LX
29	30	39	40	50	60

LXX	LXXX	XC	C	CI	CX	CC
70	80	90	100	101	110	200

D	DC	M
500	600	1000.

Tabell för de fyra räknesätten me

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
2	4	6	8	10	12	14	16	18	20	22	24	26	28
3	—	9	12	15	18	21	24	27	30	33	36	39	42
4	—	—	16	20	24	28	32	36	40	44	48	52	56
5	—	—	—	25	30	35	40	45	50	55	60	65	70
6	—	—	—	—	36	42	48	54	60	66	72	78	84
7	—	—	—	—	—	49	56	63	70	77	84	91	98
8	—	—	—	—	—	—	64	72	80	88	96	104	11
9	—	—	—	—	—	—	—	81	90	99	108	117	12
10	—	—	—	—	—	—	—	—	100	110	120	130	14
11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	121	132	143	15
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	144	156	16
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	169	18
14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

en med hela tal från 1 till 25.

	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
	26	28	30	32	34	36	38	40	42	44	46	48	50
	39	42	45	48	51	54	57	60	63	66	69	72	75
	52	56	60	64	68	72	76	80	84	88	92	96	100
	65	70	75	80	85	90	95	100	105	110	115	120	125
	78	84	90	96	102	108	114	120	126	132	138	144	150
	91	98	105	112	119	126	133	140	147	154	161	168	175
	104	112	120	128	136	144	152	160	168	176	184	192	200
3	117	126	135	144	153	162	171	180	189	198	207	216	225
0	130	140	150	160	170	180	190	200	210	220	230	240	250
2	143	154	165	176	187	198	209	220	231	242	253	264	275
4	156	168	180	192	204	216	228	240	252	264	276	288	300
	169	182	195	208	221	234	247	260	273	286	299	312	325
	—	196	210	224	238	252	266	280	294	308	322	336	350
	—	—	225	240	255	270	285	300	315	330	345	360	375
	—	—	—	256	272	288	304	320	336	352	368	384	400
	—	—	—	—	289	306	323	340	357	374	391	408	425
	—	—	—	—	—	324	342	360	378	396	414	432	450
	—	—	—	—	—	—	361	380	399	418	437	456	475
	—	—	—	—	—	—	—	400	420	440	460	480	500
	—	—	—	—	—	—	—	—	441	462	483	504	525
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	484	506	528	550
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	529	552	575
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	576	600
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	625

314.VIII.82
Kapiset 2
Rancken

Mf B7391

X